

Slovenski 10 čebelar

YU-ISSN-0350-4697
Letnik LXXXIII – Leto 1991

LETO 1873 – PRIČETEK PERIODIČNEGA ČEBELARSKEGA TISKA NA SLOVENSKEM

Slovenski čebelar

št. 10

1. oktober

letnik 93

VSEBINA

Franc Šivic: Furlanski čudež se seli v Slovenijo 257
Ivan Kranjc: Čebelarjeva opravila v oktobru 259

BOLEZNI ČEBEL

mag. Franc Javornik: Zatiranje in zdravljenje poapnele zalege 264

HUDA GNILOBA ČEBELJE ZALEGE

mag. Neum Bandžov: Higijensko obnašanje čebel delavk (nadaljevanje) 266
Rudi Brajdih: Boleča izkušnja z askocidinom 268

ZGODOVINA SLOVENSKEGA ČEBELARSTVA

Marjan Skok: Slovenski čebelarji in kranjska čebela (*Apis mellifica carnica*) nekoč in danes 268

NAŠI ZNANI ČEBELARJI

Janez Mihelič: Naši znani čebelarji – Franc Janžek iz Rogaške Slatine 271
Lojze Ličen: Ponovno o uporabi kemikalij za izgon čebel iz medišč pri trietažnem AŽL panju 272

IZ TUJIH PANJEV

Zanimivosti čebelarjenja na Japonskem .. 273
Sergej Gabršček: Iz tujih panjev 274

RAZGOVORI IN RAZMIŠLJANJA

Darja Zemljič: Zastrupljena Slovenija ni raj za čebele 276

OBLETNICA

Ivan Kranjc: Peter Ivanovič Prokopovič .. 278
Jim Meyer: Paberkovanja iz čebelarskega sveta 280
Šaljive drobtinice 281

IZ DRUŠTVENEGA ŽIVLJENJA

Janez Mihelič: Proslava ob petindvajsetletnici čebelarske družine Ravne nad Šoštanjem 283

OBVESTILO 286
OSMRTNICE 286
MALI OGLASI 290

CONTENTS

Franc Šivic: Miracle of Furlanija is coming to Slovenia 257
Ivan Kranjc: Beekeeper's occupations in October 259

BEE DISEASES

Franc Javornik: Oppression and curing of clark brood 264

AMERICAN FOUL BROOD

Neum Bandžov: Hygienic behaviour of worker bees 266
Rudi Brajdih: Painful experience with Asco-cidin 268

SLOVENE BEEKEEPING HISTORY

Marjan Skok: Slovene beekeepers and Carniolian bee (*Apis mellifica carnica*) once and today 268

OUR WELL-KNOWN BEEKEEPERS

Janez Mihelič: Our well-known beekeeper Franc Janžek from Rogaška Slatina 271
Lojze Ličen: Again about using chemicals for honey supers at three store AŽL hives . 272

FROM FOREIGN BEEHIVES

Martin Mencej: Attractions of beekeeping in Japan 273
Sergej Gabršček: From foreign beehives . 274

CONVERSATIONS AND REFLECTIONS

Darja Zemljič: Poisoned Slovenia is not paradise for bees 276

ANIVERSARY

Ivan Kranjc: Peter Ivanovič Prokopovič .. 278
Jim Meyer: Gleaners from beekeepings' world 280

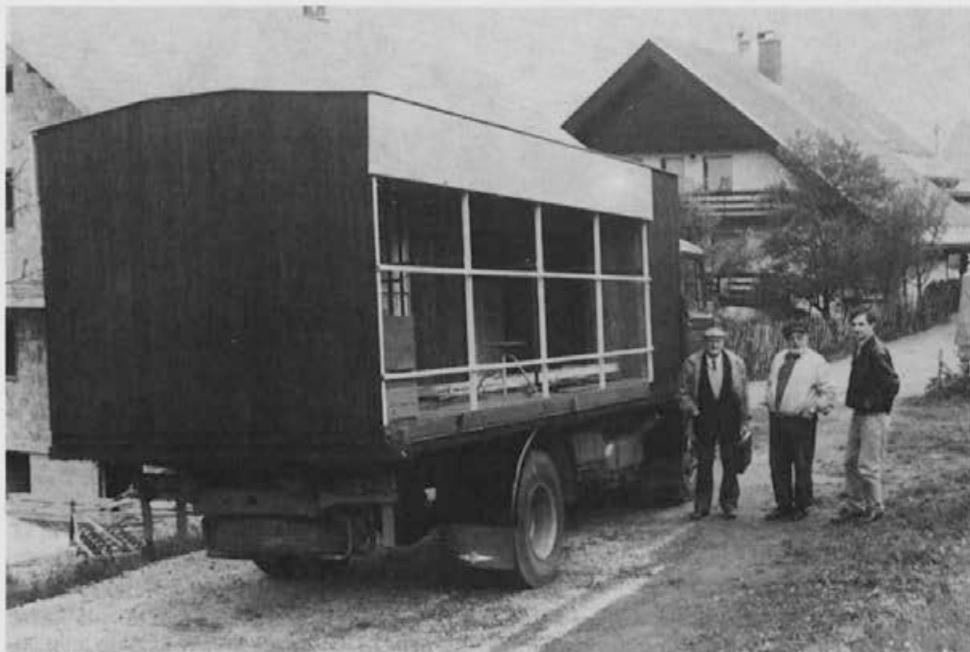
FROM THE SOCIETY LIFE

Janez Mihelič: Celebration of 25th anniversary of beekeeper's association: Ravne nad Šoštanjem 283

INFORMATION 286
OBITUARIES 286
NOTICES 290

SLIKA NA NASLOVNI STRANI:

Čebeljak Franca Pečovnika iz Raven nad Šoštanjem

Nov kontejner za prevoz čebel, vzrejevalca Cirila Jalna iz Rodin na Gorenjskem. (Foto: J. Mihelič)

FURLANSKI ČUDEŽ SE SELI V SLOVENIJO

FRANC ŠIVIC

V 12. številki Slovenskega čebelarja (letnik 1989) sem v članku z naslovom Mana z neba opisal novega proizvajalca mane, ki se je razmnožil v sosednji Furlaniji in zdaj že nekaj let povzroča izdatno medenje. V tem članku sem tudi izrazil prepričanje, da se bo medeči škržat z latinskim imenom *Metcalfa pruinoso* kmalu naselil v Vipavski dolini, kjer je podnebje zelo podobno tistemu v sosednji italijanski pokrajini.

Letos se je to res zgodilo.

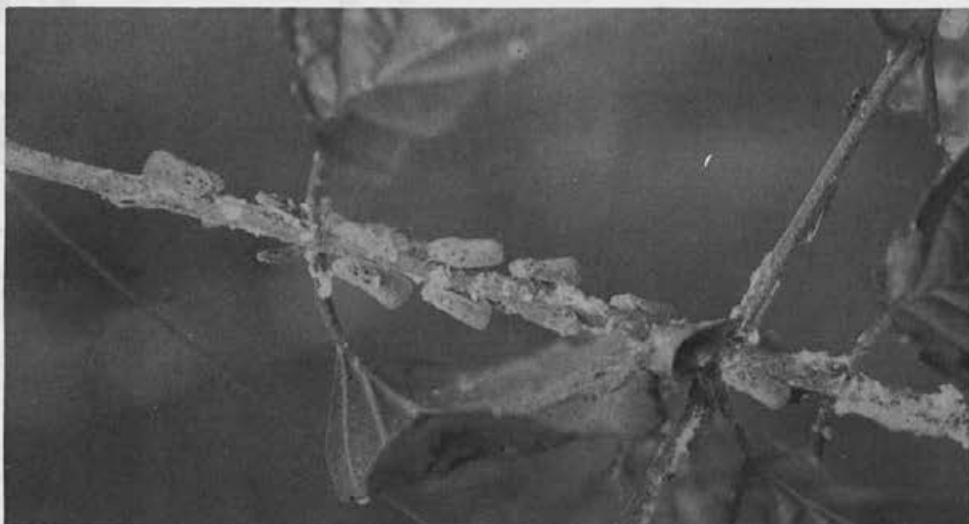
Že okoli 10. julija so nekateri naši čebelarji ob državni meji opazili, da čebele intenzivno letijo proti zahodu in da se težke vračajo domov. V satju se je pojavil temen skoraj črn, gost med prijetnega, a nenavadnega okusa. Dnevni donosi so bili od 0,5 do 2 kg. Občasne plohe in močnejši veter so medenje sicer občasno prekinili, nato pa se je z nezmanjšano močjo nadaljevalo. Danes, ko pišem to poročilo (1. september

1991) so moje čebele po dvodnevnem odmoru ponovno intenzivno letele v Italijo; prepričan sem, da se bo medenje zavleklo tja do konca septembra.

V začetku augusta sem si dokaj natančno ogledal obmejni pas južno in severno od Gorice in pri tem ugotovil, da se je škržat *metkalfa* razmnožil na italijanski strani skoraj do meje in tam zaradi množičnosti povzročil pašo, ki so jo dosegle tudi naše čebele. Na slovenski strani pa sem našel le posamične odrasle osebkke; ti bodo letos zalegli zimska jajčeca in šele drugo leto lahko pričakujemo medenje tudi v ozkem pasu na naši strani meje.

Tisti čebelarji, ki smo pravočasno pripekljali svoje panje na to novo pašo, smo enkrat, nekateri tudi dvakrat izpraznili medišča, v plodiščih pa je ostal med kot zimska zaloga.

Italijanski kolegi trdijo, da čebele na

Kolonija škržata Metcalfa *pruinosa*. Foto: Franc Šivic

medu metkalfe dobro prezimujejo, zato sem se odločil, da se tega medu ne bom dotikal. Seveda gre tu za prezimovanje v mili, mediteranski klimi, če pa bi moral prepeljati pred zimo v osrednjo Slovenijo, bi vsaj del zimskih zalog poskušal nadomestiti s sladkorno raztopino. Ker dnevni donosi niso visoki in ker je čebelam na voljo dovolj cvetnega prahu, matice lepo zalegajo. O kakšnem blokiranju zalege, ki je tipično na hojevih pasiščih, v tem slučaju ni govora. Danes (1. september) sem našel nekaj družin z mladimi maticami, ki so imele še osem satov zalege.

Verjetno bo naše bralce zanimalo, na katerih rastlinah živi škržat metkalfa.

Italijanski čebelarji so ga našli na okoli 50 različnih rastlinah. Letos sem ga našel na amorfi, rdečem drenu, robidi, divjem šparglju, na osatu, robiniji, kalini, javorju in lipi. Zlasti se je močno razmnožil na raznih enoletnih njivskih plevelih. Čeprav so te rastline gostile na stotisoče škržatov, kljub skrbnemu opazovanju nisem mogel ugotoviti motenj v rasti gostiteljev, kaj šele da bi se posamezni deli ali cele rastline sušile.

Čebelarji ob meji so zadovoljni z letino in z optimizmom gledajo v bodočnost. To, kar je nekoč pomenila ajda za razcvet čebelarstva na nekdanjem Kranjskem, bo v prihodnjih letih pomenil za čebelarstvo na

Primorskem nenavadni škržat metkalfa. Skrbi jih samo to, da bi ne prišlo do invazije prevažalcev iz drugih krajev Slovenije. Vedeti moramo, da je obmejni pas ob Italiji gosto naseljen, zemljišča pa intenzivno obdelana. Že letos so imeli prevažalci težave z lastniki zemljišč, zlasti z vinogradniki, ki prištevajo čebele med škodljivce. Mnogi domačini imajo poleti čebele na pasiščih Krasa, Trnovskega gozda ali v dolini Soče in se vrnejo z njimi domov šele po trgatvi. Tako se izognejo sporom z vinogradniki in sadjarji.

Prevozniki od drugod, ki ne poznajo razmer v obmejnem pasu, so ponekod nesmotrno nakopičili kontejnerje in čebelnjake na kolesih. To je v brezpašnih dneh povzročilo neusmiljeno ropanje in le s hitrim odvozom napadenih panjev so nekateri rešili svojo žival. Zato nekateri funkcionarji domačih društev že zdaj razmišljajo o ustreznih ukrepih, ki naj bi prihodnje leto preprečili divji in nekontroliran dovoz čebel iz drugih krajev Slovenije. Omejitve bi veljale vsaj kakšno leto ali dve, dokler se škržat ne bi razširil na vso Primorsko in Istro. Tedaj bo mogoče ob upoštevanju posebnega pašnega katastra zadovoljiti željam večine naših prevažalcev in jim omogočiti izkoriščanje tega nenavadnega daru narave.

Mnoge čebelarje zanima, če se bo metalka naselila tudi na tistih območjih Slovenije, ki nimajo sredozemske klime. Lani je bilo nekaj poskusov, da bi škržata umetno zanesli n.pr. v okolico Ljubljane, vendar dobivam obvestila, da naselitev ni uspela. Težko je reči, kje so vzroki. Še vedno ne poznamo dobro njegove biologije, ne vemo

pri katerih temperaturah odmrejo zimska jajčeca, kateri so njegovi sovražniki in podobno. Upam, da bom dobil odgovore na ta vprašanja letos oktobra na mednarodnem čebelarskem posvetovanju v Lazise ob Gardskem jezeru (Italija), kamor so me povabili organizatorji.

ČEBELARJEVA OPRAVILA V OKTOBRU

IVAN KRANJC

Od 1. avgusta do prvih dni oktobra mora čebelja družina vzgojiti čim več mladih in z beljakovinami zasičenih čebel. V krajih ob morju se ta čas podaljša za štiri do pet tednov. Trditev, da čebelja družina, ki ima v pašnem obdobju priprto matico, ali tista, ki je v tem času brezmatična, prinese več medu, ni resnična. Visoke donose so sposobne dati le visoko delavne družine, ki imajo veliko zalege in čebel. Sodim, da je poletni tudi troj dober stimulator za živahnost in delavnost čebelje družine. Na nadmorski višini od 800 do 1.100 metrov čebele naberejo največ nektarja, kar velja tudi za geografsko širino. Obilni donosi v severnih deželah so dokazani.

V ameriški knjigi PANJ IN ČEBELA, ki je tamkajšnjim čebelarjem glavno vodilo in pravi katekizem, piše, da je za dobro prezimovanje čebel potrebno naslednje:

1. Odlična matica s 27 do 30 tisoč čebelami, ki zasedajo 20 Langstrothovih satnikov v dveh nakladah.

2. V gornji plodiščni nakladi mora biti nad zalego vsaj 45 funtov (tj. 22 kg) zimske zaloge hrane.

3. V spodnji plodiščni nakladi mora biti poleg zalege še 15 do 30 funtov medu (tj. 7 do 14 kg).

4. V obeh nakladah naj bo še okoli 2.000 cm² obnožine, kar odgovarja trem satom, polnim cvetnega prahu.

5. Spodnje žrelo je na pol odprto, na gornji nakladi pa je s prednje strani izvrtana odprtina, premera ene cole.

Kakor vidimo, ameriški čebelarji pri zimski zalogi ne skoparijo, medtem ko se pri nas o tem še vedno nismo zedinili, zato nekateri dajejo čebelam več, drugi pa manj hrane za zimo. Verjamem, da naredijo prav

tisti, ki se držijo zlate sredine. Že od nekdaj je držalo, da normalna čebelja družina v AŽ panju porabi 12 kg zimske zaloge. Ker pa danes čebelarimo z močnimi družinami, bo prav, da oskrbimo čebeljo družino vsaj s 15 kilogrami hrane za zimo, k čemer štejemo tudi cvetni prah, ki je v tem času v sestavi medu. V nakladnem panju pa mora biti zimska zaloga hrane vsekakor večja kakor 20 kg. O tem naj torej za obe vrsti panja odloči vsak čebelar sam. V našem čebelarstvu dodajamo rajši več.

Če smo med letom delali po mesečnih navodilih, imamo za prezimovanje močne čebelje družine z mladimi maticami ter dovolj sladkorja, predelanega v med, zato se nam ni treba bati muhaste zime.

Hladna zima vpliva na čebelje družine, da se združijo na manjši površini v ulicah med sati ter tako naredijo prostor za prezimovanje. Vedno bolj leno izletavajo po zadnji cvetni prah na astre in drugo jesensko cvetje ter donašajo manjše količine vode. To pa še ne velja za čebele ob morju, kjer še traja jesenska paša. Središče zimske gruče navadno izberejo čebele tam, kjer se je ali pa se bo poglela zadnja zalega. To ni vedno prednji del sredine panja, kot si želimo in je za prezimovanje tudi najbolj primeren. Če je središče prezimovanja v bližini žrela v sredini panja, se čebelja gruča pozimi pomika za medom proti zadnjemu delu satja. Glede na številčnost čebelje družine se pri tem usmeri levo ali desno, kar je zanesljivo znamenje, da bodo čebele z lahkoto prezimile. Spomladi jim ostane zimska zaloga desno in levo od središča. Če jeseni središče družine ni v sredi, se kaj lahko zgodi, da se zaradi mraza cela zimska gruča ne more

več pomakniti na medeno stran satov, zaradi česar čebele od lakote umrejo. Zgodi se torej, da umrejo takorekoč pri polni skledi. Tega problema čebelarji na Primorskem nimajo, medtem ko morajo drugi to popraviti tako, da dajo družino na sredino.

Oktober se rado pojavi tiho ropanje. Močne družine izletavajo prej in tiho kra-dejo med iz nezasedenih ali slabo zasedenih satov slabičev. Zgodi se lahko, da s tihim ropanjem določenim panjem izpraznijo polovico zaloge. Čebelar mora to ugotoviti pravočasno. Če ugotovi, da imajo določeni panji ob strani prazno satje, jih zamenja s polnimi, če pa takega satja nima, jih dokrmi.

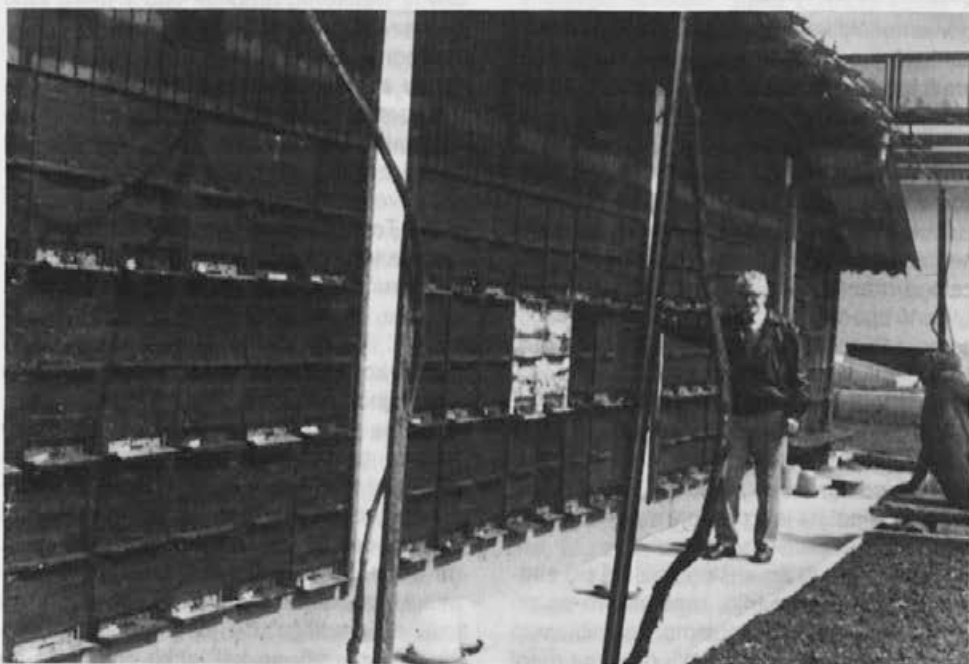
Ob ugodnem vremenu je prav, da dna panjev očistimo vseh voščenih prizidkov. Spomladi so ti navadno leglo veščice. Tisti, ki pozimi stavljajo na dno panjev papir ali lesenitne plošče, naj to storijo sedaj.

Zdaj je tudi čas, da ob lepem vremenu barvamo panje. Ob hladnejšem vremenu lahko panj zapremo, odstranimo staro barvo in ga nato odpremo. Naslednji dan panj zopet zapremo in ga pobarvamo. Z

zadnje strani ga moramo odpreti, ker se barvaposuši šele čez noč. Zjutraj naslednjega dne pa panj odpremo. Tako je panj za štiri leta lepo pobarvan in zaščiten pred vlago.

Popolno zapaženje pred nastopajočo zimo še ni nujno, dobro pa je, če panje stisnemo, reže med panji pa zamašimo, da ni prepaha. Tako omogočimo, da se panji med sabo grejejo. Reže med panji navadno zamašimo s krpami, ki jih naškropimo z nafto. Ta panje ščiti pred mrčesom in veščico. Tudi ptiči pustijo tako zamašene reže pri miru.

Pri ureditvi okolja pa imamo še druga opravila. Tako odstranimo veje dreves, ki rastejo ob čebelnjaku, da pozimi ob vetrovnem vremenu ne vznemirjajo čebel. Postavimo pasti za miši ali potrosimo strup. Miši se pred zimo zelo rade preselijo v čebelnjake in tam delajo škodo tudi na satju, če jim je dosegljivo. Pospraviti moramo tudi satje iz medišč, pokriti matične rešetke in zavarovati družine pred mrazom in prepahom. Satje, ki ga hranimo v kleti, čimprej odberemo. Pri tem izločimo tisto satje, ki

Čebelar Matej Blejc iz Mengša pred svojim čebelnjakom

ga bomo pozimi prekuhali. Odbiro satja v plodiščih smo opravili že v prejšnjih mesecih.

V večernih urah napravimo obračun za tekoče leto. Če smo se vsaj malo posvetili čebelarjem, so nam trud gotovo poplačale.

Čebelarji, ki jim je ostal cementni med (melicitoza), katerega niso mogli iztočiti, tako satje shranijo do spomladi. Takrat ga lahko dajo čebeljim družinam za hrano in razvoj. Pozneje ga lahko uporabijo tudi za nove rezervne družine. Nekateri takšne sate namočijo in po 24 urah iztočijo. Voda, ki jim pri tem ostane, se mora zasipati s suhim sladkorjem, da se ne bi skisala. Spomladi pa vse skupaj uporabimo za sladkorno raztopino, s katero krmimo čebele.

Kolikor je potrebno, tudi v tem mesecu preganjamo ose in sršene. Tudi kadar imamo AŽ panje zložene v zasilnih čebelnjakih, moramo marsikaj preveriti in postaviti. Ker so taki čebelnjaki le začasno postavljeni na določenem kraju, moramo preveriti lege, če so dovolj močne, da bodo vzdržale težo panjev, strehe, morebitnega snega in sunkov vetra. Tudi predolge ne smejo biti, da po njih voda ne bi pritekala pod panje. Poglejmo, če je streha dobra, če ne pušča in če je še trdna. Stranici naj bosta dobro zbiti, če se le da obiti s strešno lepenko ali primerno pločevino. Med steni in panje natlačimo mah, praprot ali kaj podobnega, da se stranski panji zaradi vetra čim manj ohlajajo, posebno če so stari in razpokani. Tudi zadnjo stran panjev moramo zaščititi tako, da jih snežnica ne bo zamakala. V vsakem primeru mora biti zaščita čebelnjaka opravljena tako, da so pozimi panji in čebele zaščiteni.

Pri družinah v nakladnih panjih se pojavlja vprašanje, kje in kako jih bomo zazimili. O tem, da morajo biti družine močne, da jih zazimimo v dveh nakladah, smo se že domenili. Za nekatere je odprto vprašanje, ali bodo ostali panji na mestu, kjer so stali čez leto, ali jih bomo zložili po dva, tri, štiri ali celo več drugega poleg drugega. Vprašanje je tudi, ali bomo panje obložili s strešno lepenko, stiroporom ali lesenim opažem, vmes pa natlačili pažni material. Toda pri nakladnih panjih se moramo zave-

dati, da je vsak panj samostojna enota, ne pa tako kot AŽ panj, ki je del čebelnjaka. Z jesenskim prelaganjem in spomladanskim razlaganjem je ogromno nepotrebne dela, pri tem se čebele mešajo, po nepotrebem trošimo različen material, ki tudi ni zastoj. Ker vemo, da čebelarjem (če so družine močne in pravilno krmljene) škodujeta le vlaga in preprih, ne pa tudi mraz, čebel v nakladnih panjih ni potrebno pažiti. Najbolje je, če nakladne panje prezimimo tam, kjer so stali celo leto. Močne družine prezimujemo v dveh nakladah, medtem ko ostale združimo v eno naklado. Reže med nakladami in podnicami zalepimo z lepilnim trakom ali pa z ilovico, ki ji primešamo kravjek. Glavno žrelo zapremo do polovice. Kadar so žrela visoka deset ali več centimetrov, jih zaradi miši znižamo s pločevinastimi zaporami. Vsaj pomožna žrela, če še niso, zapremo z lesenimi ali plutovinastimi zamaški. Odprto pustimo le režo na gornjem pokrovu. Na pokrov položimo pet do šest pol časopisnega papirja. Papir lahko zlepimo ali sešijemo. Streho pa moramo obežiti s kamni ali opekami, da jo zimski veter ne bo premaknil ali celo odnesel. Prav je tudi, če panje ovijemo s strešno lepenko ali polivinilno folijo. Tako opremljeni panji omogočajo čebelarjem dobro prezimovanje in nemoten spomladanski razvoj. Panje bomo odpirali šele konec marca ali aprila.

V tem mesecu so še daljša ali krajša obdobja lepega vremena. Če je le mogoče, posedimo pred čebelnjakom in opazujemo vrvenje čebel. Po njihovem obnašanju lahko opazimo marsikatero nevspečnost, ki jih pesti. Tako npr. brezmatičnost, tihi rop, izletavanje trotov v tem času pomeni, da je družina že dalj časa brez matice ali pa matico ima, a je nesprašena, torej ni oplojena. Ob prvem primernem dnevu bomo družino pregledali. Najlaže bo, če matico najdemo in jo stisnemo. Družini dodamo rezervno družino iz prašilčka. Tihi rop najlaže prekinemo, če napadeno družino prenesemo v vsaj 4 km oddaljen kraj. Če po enem tednu družino lahko vrnemo v čebelnjak. Taki družini moramo pripraviti žrelo le na širino ene čebele. V primeru, da napadene družine ne moremo prepeljati, ji po-

Narejenci so osnova
za uspešno čebelarje-
nje

(Foto: J. Mihelič)

zno zvečer ali zgodaj zjutraj zapremo žrelo in za zračenje deloma odpremo vratca. Ko se izletavanje zvečer poleže, napadencu odpremo žrelo, da se spreleti. Vsak večer mu damo kakšen deciliter sladkorne raztopine. Dobro je tudi, da na žrela in na mrežico pitalnika napadenih družin namestimo vejico pelina, ki ga menjamo vsak drugi dan. Po petih, šestih dneh takega dela tihi rop navadno preneha. Če tihega ropa ne zatremo, smo najmanj ob napa-

deno družino. Zavedati pa se moramo, da se tihi rop kaj rad spremeni v hudega, ki se lahko razširi po celem čebelnjaku.

Ker smo zazimili le močne družine, ki so tudi zdrave, slabiče pridružili močnejšim, neustrezne in stare matice zamenjali z mladimi, iz panjev odstranili neprimerne sate ter pravilno in pravočasno nakrmili družine, lahko brez skrbi in strahu čakamo na zimo in mrzle dni. Čebele bodo dobro prezimile.

ZAŠČITNA ZNAMKA ZA MED

Po nekajletnem omahovanju smo le uvedli zaščitno znamko za kakovosten domači med slovenskih čebelarjev. Spremenjena zakonodaja, ki je lani omogočila odpiranje zasebnih trgovin in podjetij, je ustvarila pogoje tudi za zasebno pobudo čebelarjev. Ti so doslej prodajali svoje pridelke ali grosistom ali neposrednim kupcem doma. Za tak način prodaje zaščitna znamka pač ni bila potrebna.

Da so se časi zelo spremenili, kaže letošnje majhno povpraševanje po čebeljih pridelkih, kar je gotovo posledica padca življenjske ravni večine prebivalstva pa tudi velike ponudbe cenenegega medu iz uvoza. Zato se moramo slovenski čebelarji bolje organizirati in s široko javno akcijo seznaniti kupce o pomembnosti uporabe tako kakovostne bio hrane, kot je med. Skratka, če medu ne bomo propagirali, nam ga bo vedno več ostajalo doma na policah.

Zato smo že v lanski 10. številki Slovenskega čebelarja povabili k sodelovanju vse tiste pridelovalce, ki bi želeli svoj med opremiti z zaščitno znamko. Odziv ni bil ravno navdušujoč, saj se jih je prijavilo manj kot deset. No, kljub temu smo v strokovni službi ZČDS začeli s pripravami na izdajo zaščitne znamke. V našem glasilu ste lahko zasledili razpis natečaja za likovno rešitev znaka zaščitne znamke in sodelovali pri izbiri. Skupaj z vašimi glasovi je izvršni odbor ZČDS na svoji 11. seji 9. marca letos odločil, da bo oblika zaščitne znamke nekoliko dopolnjena nalepka predloga št. 4., ki smo jo objavili v drugi številki letošnjega Slovenskega čebelarja. Nalepko je izdelal in jo nato tudi dopolnil inž. arhitekture Boštjan Debelak. Drugo mesto je z enakim številom glasov osvojila nalepka št. 8, tretje pa nalepka št. 3. V strokovni službi smo potem izdelali pravilnik o kolektivni

zaščitni znamki, poiskali ponudbe za opravljanje analiz medu, opravili vsa dela za registracijo zaščitne znamke pri Patentnem zavodu Jugoslavije, poiskali najugodnejšega tiskarja za tiskanje znamk in opravili še kup drugih podrobnosti v zvezi s tem. Vse skupaj so nato »požegnali« še pristojni organi ZČDS in septembra smo začeli nalepke z zaščitno znamko prodajati tistim proslincem, ki izpolnjujejo s pravilnikom predpisane pogoje za dodelitev zaščitne znamke.

Poglejmo si nekaj pogojev, ki jih predpisuje pravilnik o kolektivni zaščitni znamki za med.

1. Zaščitno znamko dodeli ustrezna komisija čebelarju, ki je član Zveze čebelarških društev Slovenije in ki pridelava najmanj 500 kg istovrstnega medu.

2. Z zaščitno znamko se lahko opremi domači sortni ali mešani med, ki ne vsebuje več kot 10 odstotkov medu oljne repice, ogrščice, sončnice ali drugih industrijskih rastlin.

3. Med ne sme vsebovati cvetnih prahov rastlin, ki niso značilne za naše podnebne razmere in ne rastejo na območju Slovenije oz. Jugoslavije.

4. Postopek za pridobitev zaščitne znamke je naslednji:

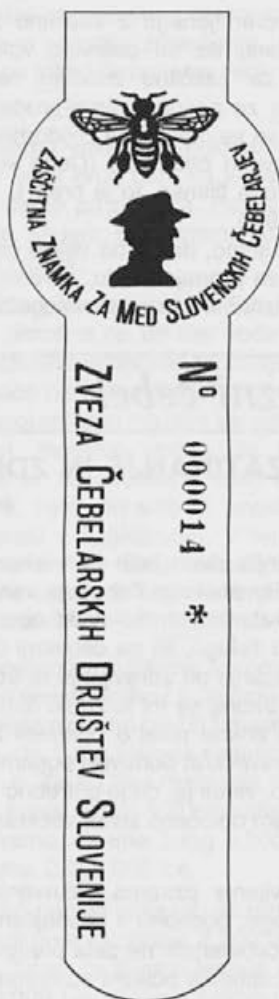
– čebelar mora po telefonu ali pisno sporočiti Zvezi, da želi svoj med opremiti z zaščitno znamko;

– strokovna služba ZČDS mu pošlje dokumente in navodila, po katerih mora ukrepati, da si pridobi pravico do zaščitne znamke.

V navodilih je opisano, kako vzeti in poslati vzorce medu za analizo (od vsake vrste medu po dva polilitrska vzorca). Čebelarško društvo mu mora izdati potrdilo o tem, s kolikimi panji čebelari, in o morebitnem prevažanju čebel na druge paše.

Čebelar mora podpisati izjavo, da čebele med tem, ko je bil v panjih med za točenje, niso bile zdravljene s škodljivimi kemičnimi sredstvi, in pogodbo, s katero se obvezuje, da bo ravnal po navodilih pravilnika o kolektivni zaščitni znamki in priznaval sklepe razsodišča, če bi prišlo do spora med njim in izdajateljem zaščitne znamke.

Za stroške analize vzorca (vzorcev) medu in administrativnega postopka za

dodelitev zaščitne znamke mora čebelar vplačati akontacijo (približno 2500,00 din za posamezen vzorec, to pa dokaže s potrjenim izvodom splošne položnice.

Takoj, ko komisija prejme navedene dokumente in pozitiven izvid analize vzorca (vzorcev) dodeli proslincu zahtevano količino nalepk z zaščitno znamko.

Cena posamezne nalepke z zaščitno znamko je 1,50 din. Trideset odstotkov te cene so stroški tiskanja nalepke in vodenja evidence, 20 odstotkov je namenjenih pospeševanju raziskovalnega in izobraževalnega dela, največji delež – 50 odstotkov – pa je namenjen za propagando prodaje

medu, opremljenega z zaščitno znamko. To pomeni, da se polovica vplačanega zneska za zaščitno znamko namensko uporablja za pospeševanje prodaje medu tistih, ki so se odločili za prodornejši način trženja svojih pridelkov. (Cene veljajo ob pisanju tega članka, to je pred 1. septembrom 1991.)

Pričakujemo, da se bo veliko čebelarjev odločilo za prodajo medu, opremljenega z zaščitno znamko, in s tem omogočilo široko

reklamo le-tega v sredstvih javnega obveščanja. Zveza bo organizirala razne javne predstavitve, pokušine in druge oblike trženja medu, ki bo opremljen z zaščitno znamko. Predlagamo, da med, opremljen z zaščitno znamko, prodajate vsaj 20 odstotkov dražje kot ostalega, saj kupcu jamčite, da je kupil odličen pridelek, to pa je z analizo potrdira tudi nevtralna strokovna inštitucija.

Tajnik ZČDS:
Milan Runtas

Bolezni čebel

ZATIRANJE IN ZDRAVLJENJE POAPNELE ZALEGE

mag. FRANC JAVORNIK

V zadnjih dveh letih je v skoraj vsaki številki Slovenskega čebelarja vsaj en članek, v katerem strokovnjaki obravnavajo poapnelo zalego, ali pa čebelarji opisujejo svoje izkušnje pri zdravljenju te trdovratne bolezni. Skoraj se mi je zdelo nepotrebno, da bi še enkrat pisal o poapneli zalegi in morda prevečkrat ponavljal posamezne rešitve. No, videti je, da je potrebno mnogim čebelarjem določene stvari večkrat ponoviti.

Ugotavljanje oziroma odkrivanje poapnele zalege, posebno v kasnejšem stadiju bolezni, čebelarjem ne dela prevelikih preglavic. Znamenja bolezni so namreč dokaj značilna. Velik problem pa jim povzroča zatiranje oziroma zdravljenje bolezni. Največji problem pri zatiranju poapnele zalege je, da so povzročitelji bolezni v naravi zelo razširjeni in da tvorijo zelo odporne spore, ki lahko preživijo več kot 38 let. Tudi če še po tem času pridejo s hrano v črevesje ličinke in imajo vse pogoje za razvoj, še vedno lahko povzročijo bolezen. Spore se nahajajo povsod: na satju zdravih čebeljih družin, na čebelarškem orodju, v medu, cvetnem prahu, vodi, zemlji in na rastlinah v bližnji in daljni okolici čebelnjaka. Ker so zelo lahke, jih veter lahko raznaša na velike razdalje.

Vsem mora biti jasno, da je poapnela zalega zelo trdovratna bolezen. Izboljšanje

stanja ali navidezna ozdravitev bolezni je le začasna. Zavedati se moramo, da bodo spore, ki so ostale v panju in na satju ter tiste, ki bodo naknadno prispele v panj od zunaj, ponovno povzročile izbruh bolezni, če bo zalega oslabela in bodo za razvoj plesni ugodni pogoji.

Če želimo držati bolezen na vajetih, to pa je nujno, če želimo gospodarno čebelariti, moramo posebno skrb nameniti krepitvi splošne odpornosti čebelje družine. V čebeljih družinah moramo ohraniti oziroma vzpostaviti biološko ravnovesje. Čebelariti moramo samo z močnimi in zdravimi družinami. Drugi ukrep, ki zasluži posebno skrb, je dezinfekcija oziroma razkuževanje panjev, satja, orodja in okolice čebelnjaka. S tega ukrepoma za krajši ali daljši čas preprečimo ponoven izbruh bolezni, dokler čebele ali čebelar v panj ne vnesejo novih povzročiteljev bolezni. Seveda imajo za izbruh bolezni pomembno vlogo tudi drugi škodljivi dejavniki, ki delujejo na čebeljo družino. Pri zatiranju bolezni pa so lahko dragocene tudi izkušnje posameznih čebelarjev-praktikov.

Na začetku bolezni, ko je okužba še slaba, čebele dokaj zgodaj odkrijejo odmrle ličinke in jih odstranijo iz satja. Ličinke odstranijo iz panja še preden se razvijejo trosovniki. Kasneje, ko je okužba močnejša, ostajajo odmrle ličinke v satju dalj časa, na njih pa se razvijejo trosovniki, zaradi

česar se okužita tudi zalega in panj v celoti.

Poapnelo zalego lahko preprečujemo ali zatiramo **na biološki način in z uporabo kemijskih sredstev**, to je zdravil in razkužil.

Pri biološkem načinu zatiranja bolezni moramo poskrbeti, da bomo čebelarili le z močnimi čebeljimi družinami. V plodišču naj bo le toliko satov, kolikor jih čebele zasedajo. Če paša preneha, moramo čebelam zagotoviti dovolj hrane, posebej beljakovinske (cvetni prah ali beljakovinske nadomestke). Panji morajo biti suhi in dobro zračeni, ne smejo pa stati na prevročem soncu. Satje obnavljamo čim bolj pogosto.

Prej ali slej moramo zamenjati matice. Vzemimo takšne, ki izvirajo iz zdravih čebeljih družin z dobro izraženim čistilnim nagonom.

Zdravila uporabljamo v zmernih količinah in še to le s priporočilom in pod nadzorom strokovnjakov.

Izogibati se moramo vsega, kar vzemirja čebele in ruši biološko ravnovesje ali v čebelji družini povzroča stres, saj to ustvarja ugodne pogoje za razvoj bolezni.

Med zdravili naj se omejim le na uporabo nistatina. Za veterinarsko uporabo je v prodaji prašek nistatin za perutnino, in sicer z 10-odstotno aktivno substanco nistatina, ki vsebuje 5000 ie/mg snovi. Ta nistatin za perutnino je običajno v prodaji v dozah po 50 in 100 gramov. Poleg tega lahko v prodaji dobimo tudi čisti nistatin v obliki praška ali tablet oziroma dražejev za humano uporabo. Pri uporabi v čebelarstvu pa je potrebno paziti na vsebnost čiste snovi.

V čebelarstvu uporabljamo nistatin za zatiranje poapnele zalege. Satje s poapnelo zalego poškrpimo z vodno raztopino nistatina, hkrati pa čebele dokrmimo s sladkorno raztopino, v kateri smo prav tako raztopili nistatin. Zdravilo pa lahko uporabimo tudi kot dodatek pogačam.

Z raztopino nistatina poškrpimo čebelje družine v začetku zdravljenja, pri močni okužbi pa lahko škropljenje večkrat ponovimo.

Sladkorno raztopino pokladamo trikrat, in sicer vsak drug dan, ko je vsaki čebelji družini damo po pol litra. Postopek ponovimo še sedem dni potem, ko so znaki bolezni izginili.

Za raztopino uporabimo 0,5 čiste substance nistatina na en liter vode ali na en liter sladkorne raztopine za krmljenje. Za 1 kg pogače pa uporabimo 1,0 g nistatina.

Če uporabljamo nistatin za veterinarsko uporabo, moramo vedeti, da ta prašek vsebuje le 10 odstotkov čiste substance nistatina, zato moramo to upoštevati tudi pri uporabi v čebelarstvu. V tem primeru bomo na en liter vode oziroma sladkorne raztopine uporabili 5 g nistatina za veterinarsko uporabo.

Če uporabljamo tablete oziroma dražeje, moramo vedeti, koliko i. e. nistatina vsebuje ena tableta oziroma draže. Izhajati moramo iz tega, da 1 mg čistega nistatina vsebuje 5.000 i. e. Za en liter raztopine rabimo 0,5 grama, kar je enako 500 mg substance. Če upoštevamo, da ima 1 mg 5.000 i. e., je v 0,5 grama 2.500.000 i. e.

Izračun nam je pokazal, da rabimo za en liter sladkorne raztopine 2.500.000 i. e. nistatina. Torej, če imamo tablete ali dražeje po 500.000 i. e., delimo količino nistatina, ki jo potrebujemo za pripravo enega litra sladkorne raztopine, s količino nistatina v eni tableti ali dražaju. V tem primeru delimo 2.500.000 s 500.000 in dobimo število 5.

Iz računa je razvidno, da za pripravo enega litra zdravila rabimo 5 dražejev, ki vsebujejo po 500.000 i. e. nistatina.

Na enak način lahko vsak sam izračuna dozo za en liter raztopine, če le ima podatek o vsebnosti nistatina v zdravilu.

Huda gniloba čebelje zalege

HIGIENSKO OBNAŠANJE ČEBEL DELAVK (nadaljevanje)

mag. NAUM BANDŽOV

Woodrow (1942) je s preizkusi ugotovil, da ličinke reagirajo na okužbo s sporami *Bacillus larvae* glede na njihovo starost. Ličinke, stare 24 ur, obolijo 44,1-odstotno, stare 24–48 ur se okužijo v 4,8-odstotkih primerov, ličinke, stare nad 48 ur, so zelo odporne, medtem ko so ličinke, stare nad 53 ur, že popolnoma odporne.

To nam dokazuje, da spore, ki jih ličinke zaužijejo s hrano, v črevesju mlade ličinke skalijo. To pa pomeni, da je zanje okolje ugodno. Okolje, ki naj bi bilo za razvoj *Bacillus larvae* ugodno, je po mnenju različnih avtorjev različno. V čebelji družini v prvih treh dneh pri vseh ličinkah prevladuje beljakovinska hrana in v tem času so za okužbo najbolj občutljive (Woodrow, 1942), medtem ko pozneje, od četrtega dneva dalje, prevladuje pri ličinkah čebel delavk in trotov sladkorna hrana. Ličinka matice pa se še vedno hrani z beljakovinsko hrano. To pa se ujema tudi z raziskavami Rinderera in Torhenbuhlerja (1968), ki sta ugotovila – da je pri – okužbi s hudo gnilobo smrtnost ličink matice največja (93 odstotkov), medtem ko je smrtnost ličink čebel delavk (82 odstotkov) in trotovskih ličink (68 odstotkov) manjša. Ta razlika v odpornosti pa je verjetno posledica različne sestave hrane čebelje zalege.

Kemične raziskave matičnega mlečka, ki jih je opravil Plante (1883–1895) – tabela št. 1 – potrjujejo dognanja Woodrowa (1942), Rindeera in Rothenbuhlerka (1968) ter Wilsona (1967) kot tudi mnogih avtorjev, ki so se ukvarjali z možnostmi za razvoj *Bacillus larvae* – White, Naassen, Smiolt, Sturtevant, Tourmanoff in drugi (Lolin, 1962).

Plantove raziskave (citirano: Janković, 1984) pa kažejo

1. da je mleček zelo bogat z beljakoviniami, maščobami in sladkorjem, saj so to osnovne snovi, potrebne za življenje katerega koli bitja, torej tudi *Bacillus larvae*;

2. da obstajajo določene razlike pri sestavinah mlečka, namenjenega ličinkam matic oziroma trotovskim ličinkam ali ličinkam čebel delavk;

3. da se v mlečku trotovskih ličink in ličink čebel delavk odstotek beljakovin in maščob po tretjem dnevu znatno zmanjša, precej pa se poveča količina sladkorja.

S hudo gnilobo okužene pokrite ličinke so že videti povsem drugačne kot zdrave ličinke. Pokrovi celic so večinoma upognjeni in preluknjani, kar storijo čebele, ki si prizadevajo da bi izločile odmrle ličinke. Pri zalegi, okuženi s hudo gnilobo, se pojavi značilen vonj, ki spominja na mizarsko lepilo (klej). Ta vonj povzročajo sveže odmrle ličinke in je posledica razpadanja beljakovinske hrane. Ta vonj je eden tistih prepoznavnih znakov, po katerem lahko hitro in zgodaj diagnosticiramo hudo gnilobo. V ZDA so poskušali odkrivati hudo gnilobo čebelje zalege v čebelnjakih tudi s pomočjo psov (Kulinčević, 1986), in to zelo uspešno.

Posebna značilnost in lastnost odmrlih ličink je lepljiv videz odmrlih ličink. Odmrila ličinka in buba se spremenita v raztegljivo maso, ki se lepi na vsak predmet (zobotrebec, vžigalica) in se celo raztegne v dolgo nit (2–3 cm).

Značilna lastnost je tudi sprememba barve odmrle ličinke. Zdrava ličinka je ponavadi belomodro porcelanske barve. Po enem tednu, ko je odmrila, postane svetlorjava, nato pa močne rjave barve.

Neposredno po pokrivanju ležijo ličinke vzdolž spodnje stene celice. Njihov prednji del je nameščen pri vходу v celico, zadek pa je na dnu celice. Hrbtna stran ličinke se opira na spodnji del celice, trebušna stran pa je prosta. Voščeni pokrov, ki pokriva celico z zdravo ličinko je močno izbočen, pri okuženi ličinki pa je nekoliko upognjen. Če je ličinka odmrila, pa je iz celice ne moremo izvleči cele.

Matični mleček	Ličinka, stara 1–3 dni			Ličinka, starejša kot 3 dni		
	beljakov.	maščobe	sladkor	beljakov.	maščobe	sladkor
Ličinka matice	45 %	14 %	20 %			
Ličinka čebele del.	53 %	8 %	10 %	28 %	4 %	45 %
Trotov. ličinka	56 %	12 %	11 %	32 %	5 %	38 %

Tabela št. 1: Razmerje hranljivih sestavin beljakovin, maščob in sladkorja pri različnih oblikah in starostih ličink *Apis Mellifera*.

Čez mesec ali mesec in pol po odmrtnju ličinke, pokrivata odmrta ličinka in buba dno celice v obliki čolna, položenega po celi dolžini spodnjega dela zidu celice. Tedaj postaneta ličinka ali buba bolj ali manj suhi, ko pa se povsem posušita, se močno sprimeta s steno celice.

Če je buba zdrava, se nahaja v pokriti celici, njeni cefalični in ventralni deli pa se

oprimejo zgornje stene celice. Ko pride do okužbe, začne buba razpadati, njen cefalični del se spušča, postopoma izgubi stik z zgornjim delom celice, se loči od celice in razdeli na dva dela, ki se razlikujeta po barvi; spodnja stran je zaradi zidu celice temnejša, zgornja pa je zaradi praznega prostora svetlejša.

Vzrejevalci matic so še pod posebno kontrolo glede zdravstvenega stanja čebel.

BOLEČA IZKUŠNJA Z ASKOCIDINOM

RUDI BRAJDIH

Spomladi, to je v brezpašni dobi takoj po akaciji in pred cvetenjem lipe, sem zdravlil poapnelo zalego z askocidinom. Pri zdravljenju sem se natančno držal navodil splitskega proizvajalca. Čeprav je zdravilo nekoliko učinkovalo na zalego, pa je pri čebelah povzročilo pravo mrtvilo. Pri njih namreč ni bilo nobene prave aktivnosti, celo klajo so jemale zelo počasi. Da bi dobil nekaj

matičnikov, sem družino pripravil na rojenje. Matica jih je sicer zalegla, a so jih čebele po nekaj dneh razdrle. To se je celo večkrat ponovilo. Ko je zacvetela lipa, sem posodice z zdravilom odstranil iz panjev. Tedaj sem opazil, da se zdravilo v posodicah sploh ni dokonca raztopilo, v panjih pa je ostal močan vonj po njem.

Ker je lipa letos močno medila, so imeli

sosednji čebelarji od 0,5 do 1,2 kilograma donosa na dan, pri meni pa je bila tehtnica komaj izravnana. Čebele so ponovno postale aktivne šele približno deset dni po odvzemu zdravila.

Zaradi te izkušnje prosim čebelarje, da

tudi oni opišejo svoje izkušnje z omenjenim zdravilom.

Sam sem namreč prepričan, da je eden najbolj učinkovitih načinov zdravljenja poapnele zalege prav obnova satja.

Zgodovina slovenskega čebelarstva

SLOVENSKI ČEBELARJI IN KRANJSKA ČBELA (*Apis mellifica carnica*) NEKOČ IN DANES

MARJAN SKOK

Drugo nadaljevanje

ČEBELARJENJE SLOVANOV V PRVOTNI DOMOVINI

Pradomovina Slovanov je bilo ozemlje severno od Karpatov, ki obsega območje med Karpati na jugu in Baltskim morjem na severu, med vzhodnim porečjem Odre na zahodu in srednjim Dnjeprom na vzhodu. Tu so se Slovani naselili v stoletjih ob začetku našega štetja. Razvoj slovanske skupnosti do začetka našega štetja pa je še močno v temi, prav tako pa tudi življenje Slovanov do okrog leta 500, ko so Slovani prvič stopili v zgodovino s sedanjim imenom. Tedaj sta jih Jordanes in Prokopij iz Bizanca prvič označila z imenoma Sloveni in Anti. Prvo ime uporabljata za Slovane zahodno od Dnjestra, drugo pa za Slovane vzhodno od te reke.

Istočasno tudi zremo, da Slovani niso bili nomadi kot sosednji narodi, ampak poljedelci s tako imenovanim požigalniškim načinom obdelave zemlje, prebivali pa so v zemunicah (na pol v zemljo izkopanih kočah). Od istih piscev zremo, da so Slovani tedaj živeli v »demokraciji« oziroma v svobodi in da nikakor ne spadajo v suženjsko ali podložniško razredno razslojenost, kakršna je bila tedaj pri večini drugih narodov, predvsem južnih (Rimljani, Egipt, Bizanci itd.).

Živeli so v tako imenovani rodovno plemenski družbi, v kateri sta bili zagotovljeni svoboda in enakopravnost vseh članov v okviru rodovne demokracije. Vse posle so opravljali na osnovi skupnih sklepov rodov-

nih in plemenskih skupščin, opravljali pa so tudi skupno delo v okviru velike patriarhalne družine. V rodovih, plemenih in plemenskih zvezah je bila t.i. starešinska oblast.

Arheološka raziskovanja v prvotni domovini Slovanov kažejo, da so se Slovani gospodarsko in družbeno že v skupni domovini razvijali različno, čeprav so vsi poznali poljedelstvo in živinorejo. Slovanska plemena v severnem delu tega ozemlja so bila po mnenju zgodovinarjev zaostalejša, in sicer tako gospodarsko kot družbeno, medtem ko so bila plemena ob Karpatih in na ozemlju ob Dnjestru v svojem razvoju pred njimi. Vzrok za to so bili stiki slovanskih plemen z rimskimi pokrajinami ob Karpatih in Dnjestru ter stiki z grškimi in kasneje tudi z bizantinskimi kolonijami ob severni obali Črnega morja.

Začetki uporabe rala, razvoj živinoreje in obrti, nastajanje večjih plemen in začasnih plemenskih zvez so bile najpomembnejše značilnosti slovanskih plemen v prvem tisočletju na jugu prvotne domovine, severnejša plemena pa so jim v razvoju sledila.

To nas napeljuje k sklepu, da tudi način čebelarjenja starih Slovanov ni bil povsod enoten. Sprva so Slovani verjetno povsod čebelarili kot gozdni čebelarji. Kasneje so v severnih in kmetijsko neugodnejših območjih do novega veka čebelarili kot gozdni čebelarji. V južnejših območjih so pod vplivom Grkov in Rimljanov ter v kmetijsko ugodnejših razmerah morda že gojili čebele doma, in to v pokončnih ali celo v ležečih kladah.

ČEBELARJENJE SLOVENCEV V SREDNJEM VEKU

Po razdelitvi rimskega cesarstva na vzhodni in zahodni del ter po propadu zahodnorimskega cesarstva v 5. stoletju so se z vzhoda in severa narodi selili v nekdanje območje propadlega imperija. Slovani so bili med zadnjimi večjimi narodi, ki so se priključili velikemu selitvenemu valu.

Slovenci so zasedli današnje kraje okrog leta 590 in so se naselili na ozemlju, ki je segalo na zahodu do Furlanske nižine, Karnijskih Alp, izvirov reke Drave, Visokih Tur, Dachsteina in reke Traune; na severu je bila meja Donava do Donavske kotline, na vzhodu pa črta od Dunaja do zahodnega brega Blatnega jezera; od tod je šla meja od izliva reke Mure v Dravo po Muri navzgor do današnje ločnice med Slovenci in Hrvati ter po njej proti jugozahodu in jugu do Jadranskega morja.

Ozemlje, na katerem danes živijo Slovenci, je komaj tretjina nekdanjega slovenskega ozemlja. Gospodarsko so bili alpski Slovani povezani z zahodnimi Slovani, ki so okoli leta 550 poselili pokrajine južno in severno od Donave. Ta ozemeljska povezava je ostala vse do ekspanzije Bavarcev in Frankov z zahoda v 8. in 9. stoletju in vdora Madžarov v Panonsko nižino konec 9. stoletja.

V krajih, kjer so se naselili Alpski Slovani, so imeli čebelarstvo razvito že staroselci, ki so gojili tudi posebno spoštovanje do čebel in njihovih pridelkov. O tem nam pričata tudi znana situla iz Vač in novomeška situla. O tem lepo piše gospod Lojze Kastelic v letošnji julijski številki »Mojega malega sveta«.

Vendar pa so Alpski Slovani, ki so se naselili v tedaj zelo slabo poseljenih krajih, uveljavili svoj način čebelarjenja. Nadaljevali so z gozdnim čebelarstvom, kjer so bile za to ugodne razmere, drugod pa so gojili čebele pri domu v položnih kladah z odprtino zgoraj ali spodaj.

V njihovi novi domovini Karantaniji je čebelarstvo kmalu postalo važen sestavni del gospodarskega življenja in iz ohranjenih starih zapiskov smo zvedeli, da so Karantanci med drugim izvažali tudi veliko medu, še več, bili so znani kot dobri čebelarji.

V obrobne pokrajine tega ozemlja so kmalu začeli siliti tudi Germani. Po dolgotrajnih hudih bojih so slovanska plemena med Labo in Odro domala izginila v germanskem morju. Tudi južneje od tod so Bavarci s križem in mečem v rokah v nekaj stoletjih zasedli lep kos redko naseljene slovenske Karantanije. Novi gospodarji so kot izraziti poljedelci sprva puščali mala slovenska čebelarska naselja na odročnih gozdnih posekah bolj ali manj pri miru. Od novih podložnikov so zahtevali le dajatve v naravi. Zanimivo je, da so se prav ta osamljena čebelarska naselja najdlje upirala navalom germanizacije. Na slovenske čebelarske pionirje na bavarskih tleh spominjajo danes le še krajevna imena Zeidlbach, Zeilhofen, Zeittlan, Lindau, Windenau, Winden in podobno. Slovansko čebelarsko dediščino, tj. gozdno čebelarjenje pa so Nemci prevzeli in ga razširjali dalje. Germanski knezi so tudi še pozneje klicali k sebi slovanske čebelarje iz Karantanije in Poljske ali pa so svoj čebelarski kader celo nasilno dopolnjevali s čebelarji iz omenje-

nih krajev. Tako je leta 722 bavarski vojvoda Tassilo III. po zmagi nad Slovenci, ki so se uprli pokristjanjevanju, odpeljal v sužnost več naših najboljših čebelarjev. Ti so potem čebelarili za bavarske cerkve in samostane. Od tedaj pa se je tudi pri nas utrdila fevdalna ureditev in za dolga stoletja krojila življenje naših kmetov in čebelarjev.

Viri, ki nam vsaj približno pokažejo podobo slovenskega čebelarja v srednjem veku, so razne kraljevske, knežje idr. darovnice, urbariji, v katerih so vpisane dajatve podložnikov fevdalnemu gospodom, cerkvam in samostanom v medu, vosku in čebeljih panjih, ter mitninske, carinske, trošarinske idr. knjige. Med darovnicami omenimo tisto, s katero je leta 1002 bavarski vojvoda Henrik II. podelil cerkvi Matere božje in Sv. Karbinijani svoje imetje z vsemi pritliklinami in čebeljimi pasišči (Zeidelweide) v Stražišču pri Kranju in na ozemlju med Lipnico, Savo in Soro na Gorenjskem.

Tudi podatki o trgovini z medom in vo-

skom kažejo, da so v teh obdobjih na Slovenskem pridelovali velike količine medu in voska. Dr. F. Gestrin v knjigi »Trgovina slovenskega zaledja s primorskimi mesti od 13. do konca 16. stoletja« med drugim navaja: »Trgovina z medom in voskom se je proti koncu 12. stoletja občutno povečala. Kajti ob zaključku razkroja pridvornega gospodarstva in drugega razdobja kolonizacije so opustili manj intenzivno gozdno čebelarjenje, uveljavilo pa se je čebelarjenje pri domu. Temu razvoju lahko sledimo tudi po najstarejših znanih vesteh o pridelovanju medu. V 15. in zlasti v 16. stoletju se je pridelek medu povečal, še zlasti s sejanjem ajde, ki je dala dovolj možnosti tudi za jesensko pašo. Iz slovenskih, hrvaških in ogrskih pokrajin so med in vosek izvažali v vsa primorska mesta; v Benetke, v Italijo in tudi v Dalmacijo. Iz Kranjske in Hrvaške pa je šlo to blago tudi na Koroško in od tod naprej v nemške dežele, zlasti na Bavarsko.«

Naši znani čebelarji

NAČI ZNANI ČEBELARJI – FRANC JANŽEK IZ ROGAŠKE SLATINE

JANEZ MIHELIČ

V prijazni vasi Zgornje Sečovo 7 pri Rogaški Slatini, med Bočem, Plešivcem in Donačko goro, že več kot šestdeset let čebelar Franc Janžek. Le redki čebelarji pri nas se lahko pohvalijo s tako visoko obletnico čebelarjenja. Nanjo je ponosen tudi sam in z njim tudi njegovi prijatelji in člani ČD Rogaška Slatina, katerega zvesti član je že vse od leta 1934.

Rodil se je 10. septembra 1914. leta v Zgornjem Sečovem. Leta 1930 sta z bratom kupila panj čebel za sto dinarjev. Bil je že s premičnim satjem in posebne mere. Za čebelarstvo ju je navduševala mati, ki si je želela, da bi bil na kmetiji še kakšen dodaten vir zaslužka. Prva navodila o čebelarjenju jima je dal čebelar Fišer iz Sv. Florjana. S kranjiči pa je brat čebelaril že

pred tem, zato je imel že nekaj izkušenj. Brat se je učil za mizarja, zato je takoj ko je leta 1932 dobil vzorec AŽ panja, izdelal več panjev zase in tudi za Franca. Čebele sta nato preselila v AŽ panje. Pri hiši je bilo deset otrok, zato je bilo čebelarstvo pomembno kot dodaten vir zaslužka. Število panjev in čebeljih družin sta z bratom povečevala vse do druge svetovne vojne. Letine so bile dobre, medila je tudi ajda na Ptujskem polju, kamor sta prevažala čebele. No, vojna tudi njima ni prizanesla. Brat je padel, sam pa se je prebijal skozi vojno najprej v nemški vojski v Franciji, kamor so ga poslali, nato je bil v angleškem vojnem ujetništvu in končno v prekomorskih brigadah, katerim se je pridružil pred koncem vojne. Po vojni je prevzel kmetijo in nada-

ljeval s čebelarjenjem. Kmalu je imel petdeset AŽ panjev. Seveda je moral pridno delati, da je poleg kmetije vestno in redno oskrboval svoje čebelice. Vendar, kakor pravi sam, pravi čebelar mora imeti svoje čebelice rad, zato zanje vedno najde čas. Ko je bil še zdrav in ga še niso bolele noge, je bil zelo aktiven tudi v čebelarstem društvu Rogaška Slatina. Osemnajst let je bil tudi predsednik tega društva, sedaj pa je prepustil delo mlajšim, čeprav sam še vedno čebelari s tridesetimi AŽ panji. Sedaj čebelari le na mestu. Priporoča tudi uporabo gradilnika saj, kakor pravi, s tem poveča pridelek voska, v satju je manj trotovine in prizidkov pa tudi rojilno razpoloženje družine lahko ugotovi še pravi čas, da lahko ukrepa. Letos je imel dva roja, in to enega iz sedemsatarja. Če čebele v gradilniku nastavijo matičnike ali nehajo graditi satje, družini odvzame matico ali pokrito zalego. Če matičniki še niso zaleženi, jim odvzame samo pokrito zalego. Če pa so matičniki že pokriti, družino umetno izroji tako, da ji odvzame vso zalego ali pa ji pusti samo en sat z mlado zalego. Čebele vedno prezimuje v mediščih, kamor jih prestavi septembra. Plodišča izprazni in jih napolni s pažnim materialom (papir, slama-riče), vendar ne do prednje stene, ker čebele izletavajo na spodnjem žrelu. Matično rešetko pomakne za kak prst nazaj. Ta način se mu najbolje obnese. Za paže-

nje uporablja tudi penasto gumo, s katero je zelo zadovoljen. Zanimivo je, da jeseni v panjih nima ne zgornjega ne spodnjega okenca, pravi, da je tega navajen in da ga ne moti, pa še čebele imajo več prostora.

Sejal je tudi facelijo in je bil z njo zelo zadovoljen. V društvu pa še vedno rad pomaga. Po vojni je bilo v njem samo štirideset članov, kasneje pa se je število zelo povečalo, tako da jih je sedaj precej tudi z druge strani meje. Leta 1987 so čebelarji v njegovi okolici izgubili skoraj vse čebele in tudi sam je zaradi varoze izgubil trideset čebeljih družin. Skoraj je že obupal, vendar čebelariti le ni nehal. Sedaj ima čebele močne in zdrave in pred žreli panjev ni opaziti niti poapnele zalege. Kakor pravi, veliko bere in upošteva navodila strokovnjakov, zato tudi nima večjih težav z boleznimi čebel. Težave imajo tisti, ki vedno nekaj delajo po svoje in ne berejo, zato pa tudi ne vedo za novosti pri zdravljenju in za nova odkritja na področju čebelarstva.

Na koncu nam je še zaupal, da je za čebelarja najpomembnejše vreme, zato morajo čebelarji prositi za lepo vreme. Tedaj bodo imeli tudi polne sode medu. Pohvalil pa se je tudi, da so obiskovalci zdravilišča hitro odkrili njegov med in ga ne morejo prehvaliti, zato s prodajo nima nikakršnih težav. To lahko potrdimo saj je bil med, ki smo ga poskusili, izredno dober.

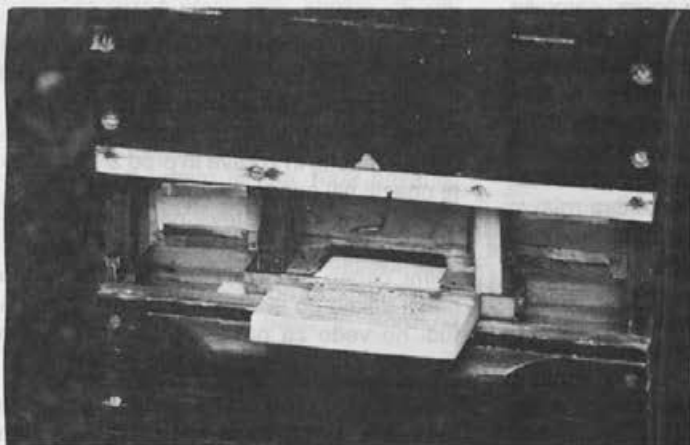
Franc Janžek pred svojim čebelnjakom.
(Foto: M. Skok)

IZGON ČEBEL IZ MEDIŠČ PRI TRIETAŽNEM AŽL PANJU

LOJZE LIČEN

V deveti številki lanskega Slovenskega čebelarja sem v krajšem sestavku opisal uporabo kemikalij za izgon čebel iz medišč

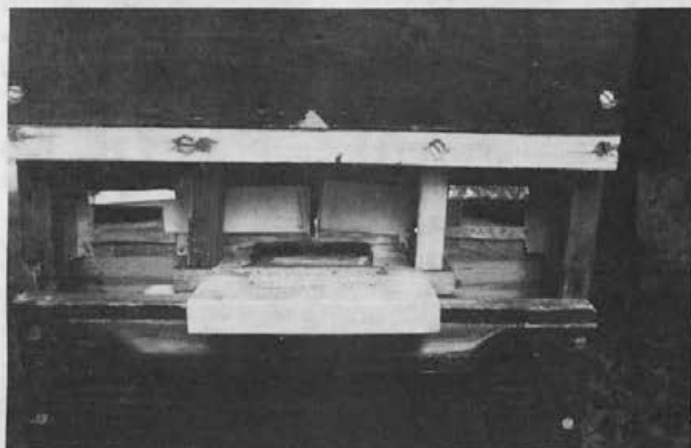
pri trietažnem AŽL panju. Izkušnje, ki sem jih dobil pri nekajkratni rabi omenjenega postopka, kažejo, da se čebele najteže

umaknejo iz vogalov medišča. Da bi jim olajšal umik, sem levo in desno od zgornjega žrela izdelal begalnici, ki jih pred izgonom čebel enostavno odprem. Čas izгона iz medišča se je skrajšal za polovico, saj se čebele umaknejo v desetih minutah. Prva slika prikazuje zgornje žrelo trietažnega AŽL panja z odstranjenim delom pročelja. Levo in desno od žrela sta vidni

zaprti begalnici. Zapiramo ju s tenko pločevino, ki jo potisnemo skozi vodilo. Slika 2 prikazuje zgornje žrelo trietažnega AŽL panja z odprtima begalicama.

Opomba: Celosten načrt trietažnega AŽL panja si je mogoče ogledati tudi na ZČDS v Ljubljani.

ZANIMIVOSTI ČEBELARJENJA NA JAPONSKEM

Japonska je med najrazvitejšimi in najboljimi državami sveta. Zato je toliko bolj čudno, da je njihovo čebelarjenje v primerjavi z Evropo šele v povojih. Uradno se je njihovo preučevanje čebel in čebelarstva začelo šele pred 40 leti, ko je profesor Išiji Okada v ta namen na zasebni univerzi ustanovil poseben inštitut, čeprav mu država za tovrstno preučevanje nudi le bori 10 odstotkov sredstev. Program inštituta pa temelji na praktičnem in donosnem čebelarjenju.

Domačo čebelo *Apis cerana* so posamezni čebelarji gojili in koristili sicer že skozi stoletja, vendar vse do najnovejšega časa zelo primitivno. *Apis cerana* je malo donosna, zato so si v inštitutu predvsem prizadevali povečati njeno donosnost. Kako?

Uvozili so evropsko čebelo *Apis mellifera*, da bi s križanjem dobili čebelo z dobrimi lastnostmi obeh pasem čebel. Pri tem pa so naleteli na veliko težavo. Teoretična predpostavka sicer omogoča križanje, dokončni razvoj žuželke pa je izključen. Onemogočeno je razmnoževanje med dvema vrstama istega biotipa, torej gre za nekakšno spolno izolacijo.

Te ugotovitve so jim pomagale, da so na osnovi opazovanj in preizkusov ustrezno ukrepali. Najprej so morali ugotoviti dnevni čas izletavanja mlade matice in trotoev na ženitev. Za *Apis mellifera* je znano, da leti na parjenje med 12.30 in 15.00 uro, višek aktivnosti izleta pa je pri 13.30. Troti *Apis cerana japonica* se z matico srečujejo med 13.00 in 17.15, višek aktivnosti pa je pri 15.30. Prof. Sasakiju se je posrečilo uskla-

diti izlet matice obeh vrst trotoev z umetno zamenjavo noči in dneva, za kar je bilo seveda potrebnih precej zamotanih prijemov.

S tem zapletenim križanjem so vzredili tudi biotip čebele, odporne proti varoi. *Apis cerana* je namreč zelo odporna proti temu zajedavcu. Tamkajšnji znanstveniki namreč domnevajo, da larve čebel vsebujejo kemično snov, ki zavira razvoj zajedavca. Poleg tega je čiščenje zajedavcev s telesa čebele učinkovitejše kot pri *Apis mellifera*.

Japonci pa ne bi bili Japonci, če ne bi imeli pri svojem opraviilu v žepu tudi računi-ce. Tako so tamkajšnji znanstveniki izkoristili »čudežne« zdravilne učinke matičnega mlečka, s čimer so povzročili pri čebelarjih veliko presenečenje in spodbudili razvoj čebelarstva. Danes namreč tamkajšnje prebivalstvo porabi okoli sto ton matičnega mlečka na leto, in sicer kot življenjsko poživilo, kot sredstvo za povečanje odpornosti, za večjo aktivnost, boljši apetit itd. Japonski čebelarji so sicer takoj začeli pridobivati to čudežno sredstvo, vendar ga sami ne pridelajo dovolj, zato ga uvažajo iz Tajvana, Koreje, Bolgarije, Kitajske, Paragvaja in nekaterih drugih držav. Danes imajo že 200 podjetij, ki trgujejo z matičnim mlečkom, to pa je zelo spodbudno za razvoj tamkajšnjega čebelarstva.

iz švicarskega čebelarskega glasila *Schweizerische Bienen-Zeitung* povzel M. Mencej

IZ TUJIH PANJEV SERGEJ GABRŠČEK

Afrikanizirane čebele, ki se iz Južne Amerike širijo v Severno, vzbujajo zaradi svojih pikov strah pri ljudeh. Raziskovalci Ameri-

škega kmetijskega ministrstva pa so ugotovili, da imajo te čebele manj strupa kot evropske čebele in da strup NI močnejši.

Edina (majhna) razlika je v tem, da žrtev piči več čebel. Količina pač odtehta kakovost.

Avstralski čebelarji so lansko poletje obiskali SZ. V reviji *The Australasian Beekeeper* so poročali o svojem obisku, izbrali pa smo nekaj zanimivih statističnih podatkov o svetovnem čebelarstvu.

Svetovna pridelava medu je približno 909 tisoč ton letno, od tega v SZ z 10 milijoni čebeljih družin pridelajo 189 tisoč ton. Več kot polovico prispeva Rusija. V posameznih panjih dobijo glede na področje in letni čas od 7 do 65 kg medu, zabeležili pa so tudi količine okrog 200 kg. Glavna čebelarska področja so v osrednji Rusiji, na Kavkazu in na Karpatih.

Na omenjenih področjih je približno 300.000 čebelarjev, ki posedujejo do 100 panjev. V državni lasti je 1,8 milijona panjev, 8 milijonov pa jih je v zasebni ali zadružni lasti. V javnem sektorju je 110 specializiranih čebeljih farm, med katerimi se jih deset ukvarja z vzrejo matic in prodajo narejenec.

Večina čebelarjev je članov društva in je obiskovala osnovne tečaje čebelarjenja. V Rusiji je 40 šol, ki čebelarjem omogočajo izobraževanje. To traja ponavadi tri leta.

Kakovost medu je zelo občutljiva lastnost, ki jo zlahka pokvarimo. Zato moramo pri točenju paziti, da med polnimo v očiščene posode. Posode, ki so bile nekaj časa prazne, ali tiste, v katerih se je nabral vosek in druge nečistoče, močno onesnažijo med. Pogosto je zato slabša tudi kakovost medu, dodatno čiščenje takega medu pa seveda povzroča nepotrebne stroške. Kaj torej storiti? Nekaj veder tople vode, blag detergent in skrbno čiščenje. Nič takega, česar slovenski čebelar ne bi že obvladal. Pri Avstralcih pa je drugače, zato jim je to potrebno posebej zabičati...

Medica je prav gotovo pijača za bogove, čeprav nekateri čebelarji trdijo, da pravzaprav tudi pivo ni napačno. No, oči mnogih čebelarjev so v tem trenutku uprte v Tasma-

nijo, deželo nekje v Tihem oceanu, kjer so uspeli po starem severnoevropskem receptu izdelati svetlo pivo iz medu. Pivo je podobno evropskim pijačam tega imena, vsebuje pa približno 8% alkohola.

Za to pivo je dr. David Thomas uporabil primerno mešanico hmelja in svetlega medu. Nastalo je mehko, osvežujoče pivo, ki pusti v ustih prijeten okus po medu. Thomas tudi pravi, da so ljudje po pokušini te pijače presenečeni, ker ni sladka kot ostale medice, ampak ima okus piva.

Pijača je primerna za vsako priložnost, posebej pa jo priporočajo k divjačini, dimljenim in začinjenim jedem.

Žrtve vojne so tudi čebele, ne le ljudje! Podatki so iz Libanona, kjer že 15 let divja državljanska vojna. Čebel ni mogoče skriti, zato prežijo nanje vse vojne nevarnosti. Tako je bilo nekaj libanonskih čebelarjev ob svoje panje. Nekateri so raznesle bombe in granate, na nekatere čebelnjake so padale zažigalne in fosforjeve bombe, tako da so čebele zgorele skupaj s panji in voskom, ki je bil v njih. Zanimivo bi bilo zvedeti, če je bila tudi pri nas med vojno povzročena kakšna škoda na čebelnjakih. Prosimo bralce, da nam sporočijo, če vedo za kak tak primer.

Med ni primeren le za izdelovanje piva, tudi vinarji kmalu ne bodo mogli brez njega. Raziskovalci s kmetijskega oddelka univerze Cornell v New Yorku so ugotovili, da je med odlično sredstvo za bistrenje vina in predstavlja odlično nadomestilo za kemikalije, ki jih vinogradniki uporabljajo sedaj. Američani so postopek že patentirali.

Pred ustekleničenjem je potrebno vino zbitriti. Z dodatki različnih snovi vino stabilizirajo, usedlino, ki nastane, pa prečistijo. Dodatki vinu so običajno jajčni albumin, tanin, različni encimi in podobne snovi. Žveplov dioksid, ki ga prav tako uporabljajo pri pripravi vina, po nekaterih ugotovitvah povzroča alergične reakcije, posebej pri astmatikih in ljudeh, ki so nagnjeni k takim reakcijam. Raziskovalci trdijo, da bi uporaba medu močno zmanjšala količino potrebnega žveplovega dioksida. Poleg tega

pa med zbistri vino, ne da bi se pri tem izločili naravni pektini, ki so izjemno pomembna sestavina prehrane, zlasti mu pomagajo preprečevati naraščanje količine holesterola v krvi in pomagajo pri preprečevanju nastanka sladkorne bolezni.

Kako pa poteka postopek bistrenja vina z medom? Vinu dodajo 0,5 utežnega odstotka medu. Tekočino dobro premešajo in pustijo, da se usede. Postopek traja od pol ure do enega dne, odvisno od vrste medu, vina in temperature procesa.

Čebelarji-vinogradniki, poskusite še vi in nam sporočite, kako vam je uspelo. Še bolje, pošljite nam nekaj steklenic tako pripravljenega vina.

Čebelarji že dolgo vedo, da je čas razvoja matic odvisen od temperature. Razvoj jajčeca do odrasle matice traja 16 dni. Nekatere matice so se v vročem vremenu pojavile že po 13 dneh, v hladnem pa so se razvijale tudi več kot 16 dni. Sposobnost panja, da vzdržuje potrebno temperaturo, pa je tako stvar panja kot tudi zunanje temperature. Poskusi so pokazali, da se je čas razvoja matice pri temperaturah, ki so bile višje ali nižje od normalne temperature v panju (33,5°C), spreminjal od 14,5 dni

(pri 35,6°C) do 20 dni pri 30,5°C. Če je bila temperatura višja od 36° ali nižja od 30°C se matice niso izlele.

Ali čebele spijo? Mnoga opažanja kažejo, da se čebele pogosto ustavijo za nekaj minut, ves ostali čas pa veselo brenčijo naokrog.

Staro reklo »priden kot čebela« je tako preželo našo kulturo in način razmišljanja, da si težko predstavljamo, da bi si taka marljiva živalica sploh kdaj upala, kaj šele poskusila spati. Obdobja počivanja pa so precej pogosta, še posebej ponoči in pozimi, ko se podaljšujejo, njihovo število pa povečuje.

Na vprašanje, ali čebele spijo, je avtor članka v reviji *Beekeeper News* odgovoril: Seveda, vendar ponavadi takrat, ko jih ne opazujemo.

Zanimiv je podatek, da ZDA izvozijo četrtno svojega medu v Savdsko Arabijo, šestino v Nemčijo, desetino pa na Japonsko. Največ medu, več kot tretjino, pride v ZDA iz Kanade, tretjina pa iz Kitajske.

Razgovori in razmišljanja

ZASTRUPLJENA SLOVENIJA NI RAJ ZA ČEBELE

Razmišljanje Janeza Pislaka

DARJA ZEMLJIČ

»Marljivost je najpomembnejša čebelarjeva odlika, za to se lahko odločijo le ljudje, ki ne poznajo letnega dopusta in razkošnih navad,« je prvo, kar mi pove Janez Pislak. »Naš delovni načrt narekuje letni čas, nagon čebeljih družin in vsakdanja vremenska napoved. Okrog 12. marca – ob Gregorjevem, opravimo hitre spomladanske preglede, s katerimi ugotovimo ali ima panj matice in dovolj hrane. Po 19. marcu – če je toplo, pa že prej – damo čebelam pogačo ali

tekočino. Ta mesec analiziramo tudi mrtve čebele, da ugotovimo, ali so umrle zaradi bolezni ali starosti. Že v prvo hrano dodamo zdravilo. Letos smo že dodali prvo zdravilo proti nosemi in poapneli zalegi, pa tudi nastavljali smo že. Po 20. aprilu pripravimo žerke za pridobivanje matičnega mlečka, ki ga bomo v maju tudi prvič pobrali. V tem obdobju še dodatno zaposlimo pet delavcev. Vmes je še prvo točenje medu. V avgustu je štirinajst prostih dni. Sledi pa jim

zadnje, jesensko točenje medu. Za tem pripravimo družine na zimovanje, satje se izreže in prekuha v vosek, prek zime pa vlivamo nove satnice in popravljamo panje. »Meščani« se le redko odločajo za to delo, je prenaporno. Zlasti pobiranje matičnega mlečka, saj je delo na minuto, ki ne pozna bolniške, še celo smrti ne. Čebelar se ne sme bati čebel, skrbeti mora za čistočo pri delu, predvsem pa mora imeti mirno roko, živce in dober vid. Je neke vrste krotilec in po občutku ve, ali lahko v panju zaropota, dela hitre ali počasne gibe. Po čebeli, ki ima drugačen zvok, spozna, ali se name-rava panj spustiti v napad, ali ga je potrebno ukrotiti z dimom ipd. Pri nas zaposleni zato v začetku uporabljajo pokrivala, zdaj pa že dolgo nihče več, saj vse te spretnosti že obvladajo.«

• Ali je organizirano vaše čebelarstvo kot pravo podjetje, saj je čebelarstvo kmetijska dejavnost?

»Pravzaprav imam status združenega kmeta in sem Medexov kooperant. Sam sem lastnik vseh delovnih sredstev, na katerih delam skupaj z drugimi čebelarji. Vsak delavec ima pri meni v najemu določeno število panjev, zavarovani so kot čebelarji. Obvezujejo se, da bodo pri meni delali, jaz pa jim zagotavljam kakovosten pridelek. Njihova plača je odvisna od odkupne cene medu ali matičnega mlečka. Medexu oddamo po pogodbi določene količine pridelka. Za to obliko pa sem se odločil potem, ko je moj hobi in poklic hkrati prerasel vse obrtne možnosti.«

Onesnaženje draži pridelavo

• Kemizacija kmetijstva vam čebelarjem oži delovni prostor.

»Na Dravskem polju nimamo čebelarji kaj iskati. Škropiva in TGA Kidričevo uničijo prav vse, poginili so vsi žlahtni ptiči, bolni so tudi ljudje. Naš najbližji čebeljak je oddaljen 15 kilometrov, postavljene pa imamo čebeljnake v Halozah v Žetalah, Rogatcu, Jurovcih, pa na Hrvaškem v Našicah, Orahovici pri Osijeku, nekaj tudi v Krapini in Zaboku. Potrebno je poiskati prostor, kjer ni drugih čebel, dostopen za

prevozna sredstva, lega mora biti v smeri sever jug, pa še z lastniki se je treba dogovoriti. Tudi čebelarji bi nujno potrebovali kataster. Nekateri lastniki zemljišč namreč zahtevajo višjo najemnino, kot je pridelek medu na njihovem prostoru. Včasih je potrebno iskati prostor tudi v okolici najbolj plodne zemlje, ki ostane tisto leto neobdelana, saj čebele v okolici 100 metrov napadajo skupinsko v obrambi. Prevozi pa seveda dražijo pridelavo.«

• Se prištevate čebelarji k pravim živinorejcem?

»To vprašanje postaja vse bolj aktualno z novo obdavčitvijo. Čebelarji nismo bili obdavčeni vse od Marije Terezije in ne vemo, po kateri dejavnosti bomo sedaj. Pri drugih živinorejskih dejavnostih vreme namreč ni tolikšna ovira kot pri nas. Pridelek je mogoče proti toči tudi zavarovati, zavarovanje za slabo pašo pa ne obstaja. Letine se nekako izravnavajo na dve, tri leta. Lani smo delali zastonj, pridelali smo še 40 ton sladkorja izgube, na leto ga porabimo približno 70 ton.

• Kje pa je naše čebelarstvo, če ga primerjamo s svetom?

»Sodimo v srednji ekvatorski pas, to pomeni, da je pridelava medu v naših razmerah izredno draga. Natočimo ga od 30, do 40 kg po panju, lani celo samo 10 kg. Dalje ko gremo proti severu, boljša je kakovost medu, pridelek pa manjši, proti ekvatorju pa se to razmerje obrne. Cena medu je že v Srbiji nižja za polovico, pridelek pa od 50 kg do 80 kg po panju. Na drugih celinah je pridelava bistveno cenejša, zato ga uvažamo, naravnega in umetnega. Največji pridelovalci so v Sovjetski zvezi in Argentini. Cena uvoženega medu je med 8 in 12 dinarji za kg, našega pa 40 din za kg, in potem veste, kakšni so pogoji za čebelarstvo. Po naših trgovinah kroži vsaj polovica umetnih medov, ki se pripravijo laboratorijsko ali pa se čebelam krmi ogromne količine sladkorja in se nato stoji med. Naši uvozniki pa so se tudi zavarovali. V svetu so uveljavljene zaščitne znamke za med, ki jamčijo, da je med naraven in s poreklom, je pa cena štirikrat višja od

nezaščitenega. Medu, ki ga uvozimo pri nas, ni potrebno označevati, da je uvožen, ne sme pa imeti oznake, da je domač. Torej enostavno nič ne piše. Uvozna cena je zelo nizka, Medex naj bi ga uvozil v količinah, ki zadoščajo za petletno jugoslovansko porabo.

Kar pa se tiče tehnologije, capljamo na evropskem, ne pa tudi svetovnem repu. Za države ob ekvatorju je značilna nečistoča. Na severu uporabljajo izključno nerjavečo posodo pri vseh opravilih, v prvih državah pa les. Pri nas se pojavljata aluminij, navadna pločevina, pa tudi nerjaveče jeklo.«

20.000 matic na leto

- Pridobivate praktično vse, kar pridelajo čebele.

»Da, propolis, vosek, cvetni prah, med, matični mleček in matice, le čebeljega strupa ne, ker zanj ni kupca. Smo največji slovenski vzrejevalci matic, zredimo jih 20.000, izvažamo jih v vse države, tudi na Japonsko. Čebelarji potrebujejo nove matice, da zamenjajo stare za rezervo, ali pa zaradi povečevanja števila panjev. Testirajo pa se na tri lastnosti: kako prinašajo cvetni prah, na med in na razmnoževanje. Čebelar se nato odloči za določeno linijo. Naši kupci zahtevajo izključno kranjske sivke, ki jih gojimo v 5700 plemenilnih enotah. Postaje morajo biti izolirane. Sam postopek pa je takšen: iz panja se poberejo do 6 ur stare ličinke in premeščajo v posebne letvice, na katerih so umetni matičniki. Vanje se dajo ličinke-žerke in premestijo k posebej pripravljenim družinam, da jih negujejo naprej. Nato se premestijo v plemenilček s 500 čebelami, pripravijo pa se še družine s plemenskimi troti. Ko izleže matica prva jajčeca, jo prodamo. Cena matice pri nas je 7. DEM. Je pa konkurenca kar precejšnja, saj jih ponujajo tudi manjši rejci, ki jih zredijo 200, 300. Mi jih prodamo brez težav in oglašanja, cena ne sme biti pretirana, kakovost pa dobra.«

- Pojavlja se tudi cel kup novih bolezn.

»Očitno tudi v čebelarstvu ne bo več pridelka brez kemije. Lani se je pri nas prvič pojavila poapnela zalega, živeti bo treba tudi z ameriško gnilobo. Učinkovitih zdravil za prvo še ni, sam jih še testiram. Za varoo uporabljam fluvalinat, dobi se v različnih koncentracijah, od česar je odvisen tudi odmerek. Za poapnelo zalego je dobro zaščitno sredstvo askorbinska kislina, ko je bolezen šele klinično vidna pa tudi nistatin.

V primeru, ko zalega že odмира, uporabljam japonsko zdravilo yukluck. Verjetno ni več čebelarja, ki ne bi imel te bolezni, lani je povzročila največ škode. Veliko nestrokovnosti je pri naših čebelarjih prav pri uporabi zdravil. Večina bo fluvalinat dodala k hrani in krmila z askorbinsko kislino, ko bom sam že prenehal. V tem primeru pridejo zdravila tudi v med, zato jih je potrebno uporabljati izključno pred medenjem!

Pomoč v znanju, ne denarju

- Pa republiška pomoč tej dejavnosti, regresi?

»Zadnja tri leta obstaja regres za nakup matic, saj večina čebelarjev matice kupuje. Tako dobijo matice skoraj zastonj, saj je regres za matico 40 din, cena matice pa je 90 din. Od regresa pa ne ostane doma nič pri tistih čebelarjih, ki imajo čebele zato, da jih prodajo drugam, zlasti v Srbijo. Če želi republika pomagati čebelarjem, naj jim raje priskrbi strokovno literaturo, primakne denar za analize bolezni pri čebelah, ali prispeva kilogram ali dva sladkorja po panju. Za ta denar bi morda lahko plačali tudi dva veterinarja, ki bi opravljala zdravstvene preglede po čebelarskih družinah. To bi bila veliko bolj dobrodošla pomoč kot pa denar, ki ga je v večini primerov pobrala inflacija, pa še vijugasta birokratska pot do njega je povzročila, da ga čebelarji sploh niso dobili. Po vprašanih na predavanjih pa razberem, da je strokovnost pri nas še na repu. Le takšna pomoč bi bila zato učinkovita.«

Darja Zemljič

PETER IVANOVIČ PROKOPOVIČ

IVAN KRANJC

Januarja letos je preteklo 140 let, odkar je umrl Peter Ivanovič Prokopovič, eden izmed najboljših sinov ukrajinskega naroda. Z njegovim imenom je povezana ena izmed najvažnejših panog ukrajinskega narodnega gospodarstva, to pa je čebelarstvo.

V starodavnih časih je bilo čebelarstvo v Ukrajini tako važna panoga kmetijstva in narodnega gospodinjstva sploh, da je bilo treba zanjo sestaviti posebne zakone, ki so jih objavili v »Ruski pravdi« (12.–13. stol.). V ukrajinski zakonodaji obstaja mnogo določil, ki se nanašajo na čebelarstvo. Na Ruskem oz. na Moskovskem – kajti v starih časih se tamkajšnji prebivalci še niso imenovali Rusi – pa v svoji zakonodaji niso imeli nobenih določil za čebelarstvo. V starejših časih namreč na Ruskem čebelarstvo ni bilo zelo razširjeno. Tako je npr. car Aleksej Mihajlovič leta 1649 ukazal vojvodi belgorodskemu, naj mu iz Ukrajine pripelje dva čebelarja »čerkašana«. Tako so Rusi pravili Ukrajincem. In ko je z dvema naročenima čebelarjema prostovoljno prišel še tretji, je bil car tako vesel, da mu je podaril pet rubljev. Razen tega imamo še druge dokaze za to, da so imeli Moskovčani čebelarstvo za posebno Ukrajincev.

V zgodovinskih zapisih zasledimo, da so knezi samo na eni prireditvi leta 1429 v Luku na Ukrajinskem popili 700 steklenic medice in da so Kozaki nosili na bojne pohode vedno s sabo velike količine medice.

Moskovska politika je pozneje, ko si je podredila Ukrajino, poskušala zatreti tudi ta vir njenega narodnega bogastva. Izvoz medu in voska, ki je bil takrat zelo iskano blago, je kmalu ponehal. V okolici Belgoroda je bilo še v prvi polovici 18. stoletja tristo velikih čebelnjakov. Katarina II. je sama razkosala 50.000 gospodarstev in s tem uničila do 20.000 čebelarstev.

V tem času, ko se je Moskva trudila, da do kraja uniči gospodarsko samostojnost Ukrajine in Kozakov, se je leta 1775 v kosaški duhovniški družini rodil Peter Ivanovič Prokopovič, ki mu je usoda določila,

da se poprime dela za preporod Ukrajine.

V dobi Napoleonovih vojn je napočil tudi za Ukrajince čas kulturnega, gospodarskega, socialnega in političnega preporoda. Med preroditelji je bil tudi Prokopovič. Lotil se je čebelarstva, ki je bilo ena izmed najvažnejših panog ukrajinskega narodnega gospodarstva. Zasluge, ki jih je pri tem pridobil, so tako velike, da presegajo meje Ukrajine. 1814. se je pojavil s svojim panjem s satniki, prvimi te vrste na svetu. Razen premičnega sata je izumil še matično rešetko. S tem je bilo omogočeno racionalno čebelarjenje, ki je pridelek medu povečalo za šest do osemkrat.

Prokopovič je študiral na kijevski akademiji in študij je želel nadaljevati na univerzi. Vendar je na očetovo željo vstopil v vojaško službo, ki pa jo je kmalu zapustil in se vrnil domov. Od tedaj pa se je posvetil predvsem čebelarstvu.

Prokopovič je prvi uvedel načrtno sajenje medovitih rastlin, posebno detelje in je pri svojih čebelnjakih vzgojil več kot 2.000 ukrajinskih lovoro-listnih vrb, ki nudijo bogato medeno pašo in veliko obnožine. Istega leta je pri Baturinu osnoval prvo čebelarško šolo na svetu, v kateri so se učili ne samo Ukrajinci, ampak tudi Rusi, Poljaki, Čehi, Nemci in drugi, kajti njena slava se je kmalu razširila preko meja. V svoji šoli je učil čebelarjenje na različne načine – na ukrajinski, egiptovski, italijanski, francoski itd. – vse pa je poskušal prilagoditi ukrajinskemu gospodarstvu. Na njegovo delo je zelo vplival Huberjev (francoski) način čebelarjenja. Tako so se njegovi učenci naučili čebelariti v različnih pogojih.

Prokopovičeva šola je bila prva šola v Ukrajini, v kateri so poučevali v ukrajinskem jeziku in v kateri so bili učenci tudi preprosti kmetje. To je vzbudilo ogorčenje in spletke med gospodo, zlasti med graščaki in birokrati, ki so imeli kmete za nekaj nižjega, slabšega imenovali pa so jih »podle«. Prokopovič se je povsod boril proti takšnim odnosom do kmetov, posebno pa v »Zemljedeljskem žurnalu«. Prokopovičeva šola

je obstajala 50 let. Končalo jo je več kot 500 učencev in nekaj stotin praktikantov. Poročila o njem zasledimo v starejšem francoskem in nemškem strokovnem slovtvu. Njegova ideja o nakladnem panju in o panju s satniki je postala temelj Dzierzonovih, Berlepschovih, Langstrothovih, Dantovih, Layensovih, Danzenbacherjevih zamisli in tudi drugih znanstvenih pionirjev in velikanov čebelarstva v svetu.

Prokopovič je čebelaril v trietažnem panju. Spodnji etaži sta tvorili plodišče z nepremičnim satjem. Nad drugo etažo je bila matična rešetka. V medišču, to je v tretji gornji etaži, pa so bili premični satniki. Njegovo veliko čebelarstvo je vzdrževalo tudi čebelarsko šolo, financiral pa je tudi akcijo preporda Ukrajine, kar ni bilo tako malo.

Vse to je Prokopovič ustvaril po svojih zamislih in na svoje stroške ter proti volji vlade in birokracije, ki sta dovoljevali samo tiste stvari, ki so imele na sebi pečat države. Zato so oblastniki kmalu po Prokopovičevi smrti zaprli njegovo šolo ter čebelnjake zemljišča, pa prodali židu, ki je razprodal panje in posekal drevje. Ni ostalo drugega kot črna ožgani parobki posekanih debel.

Na stotine učencev je poneslo v svet sledove njegovega dela in njegove šole. Čebelnjaki preprostih kmetov, ki niso imeli svoje lastne zemlje, so se množili po Ukrajini in Rusiji. Nekateri so imeli po tisoč in več panjev. V vasi Voronicija je kmet Vaščenko Prokopovičev panj s satniki izpopol-

nil tudi v plodišču. Imel je veliko čebelarstvo in je tako uspešno čebelaril, da si je v Kijevu kupil tri velike hiše. Kmetje so Prokopovičeve čebele zastonj sprejemali na pašo, ker so opazili, da je pridelek večji, če se na cvetju pasejo čebele.

V Ukrajini ni bilo dovoljeno organizirati čebelarskih društev, kljub temu pa je po Prokopovičevi zaslugi čebelarstvo le napredovalo. Petnajst let po Prokopovičevi je Čeh Franc Hruška izumil točilo za med ter s tem olajšal čebelarjenje s Prokopovičevim panjem. Ukrajinec Prokopovič in Čeh Hruška sta si s svojimi izumi v čebelarstvu ohranila večno življenje.

Koliko škode in trpljenja je ukrajinsko ljudstvo prestalo v zadnjih vojnah, v tem zapisu seveda ne morem opisati. Tudi čebelarstvo so zdesetkali, vendar so ukrajinski čebelarji uspeli ohraniti visoko raven svojega čebelarstva. Danes ima ZSSR eno največjih čebelarstev na svetu, Ukrajina pa v okviru ZSSR.

Baturinsko čebelarsko društvo je premišljevalo, kako bi na najboljši način proslavilo spomin za slovečega ukrajinskega čebelarja Prokopoviča. Sklenili so obnoviti njegovo šolo, postaviti vzorne čebelnjake in ustanoviti čebelarski muzej v vasi Pačičky, kjer se je Prokopovič rodil in kjer je živel. Muzej se imenuje po njem. Ukrajinci so danes svobodni in verjamem, da bodo njihovi čebelarji v prihodnje mnogo lažje stopali po Prokopovičevi poti.

ČEBELARSKA DRUŠTVA NAROČITE KOLEDAR TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA

Vodstva čebelarskih društev obveščamo, da lahko naročijo za svoje člane stenske koledarje Triglavski narodni park za leto 1992. Koledar je ilustriran s petindvajsetimi čudovitimi barvnimi fotografijami.

Cena koledarja je 10 DM plačljivo v dinarski protivrednosti.

Ob naročilu plačate 30% vrednosti, ostalo pa osem dni po prevzemu koledarjev. Pri naročilu nad sto koledarjev vam brezplačno dotiskamo naslov vašega društva.

Vse informacije in naročila sporočite na naslov DEGA d.o.o., Vipavska 29, 65000 NOVA GORICA, telefon/Fax 065/21-382.

POGOVOR S ČEBELICO

*Ko zjutraj vstanem ves zaspan
in pohitim v beli dan,
Oči pomanem, zdramim se
in glej, prikaže se čebelica iz rose jutranje,
pa reče mi: »Če prav si mlad, ne bod' zaspan,
glej, zame je že dolgo dan.*

*So nogice mi težke, da komaj nesem jih,
obiskala sem rožice, nabrala cvetni prah
na njih.*

*Ko težo to odložim,
da mladi zarod obdržim,
potem spet hitro iz panja
na polje pohitim,
saj vabijo me rožice,
da nabiram med in tebe hranim z njim.*

*Za zgled me Bog postavil je,
da pokazala bi,
da na tem svetu le od dela se živi!«*

*Čebelica Maja bom dal ti ime,
ker čisto si moja, osvojil sem te.*

*Prižgala si lučko v srcu mi ti,
lepote narave odkrila si mi.*

*Obljubljam ti danes, živel bom s teboj,
ljubezen poklanjal, skrbel za domek bom
tvoj.*

To pesem je napisala čebelarka Marija Verovnik ob XIV. srečanju mladih čebelarjev Slovenije in 70-letnici Čebelarške družine Lovrenc na Pohorju.

PABERKOVANJA IZ ČEBELARSKEGA SVETA

V kraju Boghazkői v Mali Aziji so nedavno izkopali plošče s klinopisi, ki vsebujejo dragocene dokumente iz državnega arhiva države Hatti, ki je obstajala v drugem tisočletju pred našim štetjem. Med mnogimi tisoči plošč so našli tudi dele »Kazenskega zakonika« iz časa kralja Hattušiliša III., ki se je mnogo vojskoval z znanim egiptovskim kraljem Ramzesom II. (okrog l. 1300 pred n.št.). Zanimivi so tile odstavki zakonika:

Iz panja ukrade čebele kdor je moral prej dati 1 mino srebra, sedaj mu je treba plačati le 5 seklov srebra, pa je krivda poravnana.

Kdor ukrade dva ali tri panje (rečeno je čebelnjake), so prej pokončali vse njegove panje, sedaj mu je treba plačati le 6 seklov srebra. Kdor ukrade en prazen panj, mu je treba plačati samo 3 sekle srebra.

Naš Anton Janša je med drugim zapisal tudi to: »Mi imamo zelo dobro pašo v naših deželah, pa bi vendar še znala biti boljša, ako bi vsi tisti, kateri čebele špogajo, po svojih travnikih, borštih, »skivih Plotah' taka drevesa in grmovje nasadili, katero je čebalam bolj prijetna.«

...

Pred čebeljim pikom se zaščitimo tako, da roke in obraz namažemo s posebnim izvlečkom, ki ga pripravimo iz bezgovega cvetja. Z bezgovimi cvetovi napolnimo tričetrtine večje steklenice, nato do vrha nalijemo kis in steklenico zavežemo s papirjem. Tako naj stoji šest tednov. Nato tekočino precedimo, pretočimo v manjše steklenice in jo shranimo.

Kadar pa nas čebela piči, je dobro vzeti ščep soli, jo napojiti z 90-odstotnim špiritom in z njo odrgniti pičeno mesto. Če smo ravnali tako, ne bo niti bolečine niti otekline.

Po izpovedi očaka naših čebelarjev Petra Pavlina iz Ljubljane je bila **najslabša letina** leta 1800 ali 1801. Očetu Petru je pripovedoval njegov ded, da je takrat v devetih župnijah v okolici Podbrezja na Gorenjskem prezimil en sam panj. To leto je bila letina tako slaba, da so skoraj vsi panji že med cvetenjem ajde pomrli od lakote.

Verjetno bi bilo tudi danes podobno, če ne bi bilo sladkorja.

Valentin Vodnik je o čebelarjih leta 1795 pisal takole: »Kranjci so imenitni čebelarji. Čebele jim posebno vržejo, zato ker ajdo sejejo. S čebelami se znajo tako

dobro pečati, da so postali drugim deželam učitelji v čebelarstvu.«

Šaljive drobtinice

ŠALJIVE DROBTIN'CE

Učitelj: »Nacek, imenuj mi kakega sesalca!« Nacek: »Čebela!« Učitelj: »Ali Nacek, čebela, vendar ne spada med sesalce!« Nacek: »Seveda, saj sesa med iz cvetov!«

»Schweizerische Bztg« prinaša tole **šaljivko**: Mali Nacek prinese k branjevcu velik lonc in prosi, da ga napolni z medom. Branjevec previdno napolni posodo, jo pokrije s papirjem in poveže. Nacek zgrabi lonc in se hoče posloviti. »Hej fant, počakaj. Kje imaš pa denar?« Nacek obstane kakor pribit, gleda branjevca in pogumno reče: »Na dnu lonca je, so mati djali!«

Učitelj je razlagal učencem o čebeli. Povedal jim je tudi, v kateri rod spada. vpraša nepazljivčka: »No, ti Janezek, kam spada čebela?« Janezek, ki je preslišal učiteljevo razlago, ker je medtem nekaj drugega tuhtal, modro odgovori: »V panj!« Tudi prav, kaj ne?

Pred nekoliko leti so našli v planini blizu Nikšića v Črni gori na samoti truplo uglednega domačina Jovana Babića iz vasi Gornje Polje. Truplo je bilo od oteklin strahovito izpačeno. Ker je v bližini ležal razbit panj, ki so ga čebele še vedno v rojih obletavale, ni bilo težko uganiti, kaj se je zgodilo. V

Tudi sveto pismo priporoča uživanje medu: »Jej med, sin moj, ker je dober in sladek tvojemu grlu, a ne preveč, da se ga ne prenasitiš ter ga izbljuješ.«

Črni gori še vedno živi praznoverje, da mora tisti, ki hoče imeti srečo s čebelami, en panj ukrasti, enega najti v gozdu, enega pa kupiti. Jovan Babić je že dalj časa govoril, kako rad bi imel čebele. In res se je nekega dne pojavil na njegovem vrtu roj, vsajen v panj, ki ga je kupil. Kmalu se mu je pridružil še en panj, ki ga je pokojnik po mnogem trudu našel v gozdu. Manjkal mu je še tretji. Nekega večera se je Jovan izgubil iz koč, ne da bi povedal, kam gre. Uspelo mu je priti v drugo vas, in iz nekega čebeljnaka vzeti panj s čebelami. Na poti domov se je Jovan, kakor domnevajo, spotaknil. Tedaj mu je panj padel na tla in se razbil. Razkačene čebele so potem planile na nesrečnega Jovana in ga tako strahovito opikale, da je zaradi tega umrl. Ker se ponoči ni vrnil domov, so ga šli domači iskat, toda našli so ga šele čez nekoliko dni na stezici, po kateri skoraj nikdar nihče ne hodi.

Čebelarji dočakajo visoko starost, Časopis »Apicultura« omenja, da je Reamur dočakal 74 let, Hruška 75, Huber 81, A.J. Root 84, Langstroth 85, Ch Dadant 85, Rauschenfels 87, Hopkins 88, Miller 89, Drierzen pa 94 let. Tudi med slovenskimi čebelarji imamo še mnogo očkavov.

MALA OGLASA

Prodam obnovljen TAM 2001 z atestom za prevoz 42 AŽ panjev. Andrej Gostiša, Biatna Brezovica 62, 61360 VRHNIKA, telefon 061/348-836

Prodam lepe enoletne sadike čebeljega drevesa – evodije, telefon 061/59-610.

KUHAJMO Z MEDOM

Kuhanje z medom ni nobena novost. Med so dobro poznale in ga pri kuhanju in peki uporabljale že naše prababice in praprababice, ne samo pri nas, ampak po vsem svetu, vse dokler niso iznašli sladkorja in sodobnih nadomestkov zanj. Pa vendar je lahko tudi kuhanje z medom nekaj novega. Predvsem ga ne uporabljamo samo za sladkanje kruhkov, sladice in potic. Uporabljamo ga tudi za sladkanje napitkov, za namaze, močnate jedi ter mesne in zelenjavne jedi. Zdaj, ko ekološka zavest raste, ko se ljudje vračajo k naravi in ko s kemijskimi analizami ugotavljajo večjo hranilno vrednost medu, raste cena tudi temu naravnemu sladilu.

Medeni keksi

To krhko pecivo naredimo tako, da v kilogram moke stresemo žličko sode bikarbone, dodamo 8 jajčnih rumenjakov, 650 g surovega masla, 250 g rjavega sladkorja in 250 g medu ter dobro zgnetemo. Maso potem hladimo dve uri v hladilniku. Oblikujemo kekse in jih položimo v pekač, potresen z moko. Pečemo 10 do 15 minut pri temperaturi 170°C.

Medeno maslo

1/4 kg boljšega masla (I. kvaliteta) naj se zmehča na sobni temperaturi. Dodamo mu 1/2 kg medu in mešamo toliko časa, da dobimo gladko, enotno maso. Nato jo postavimo v hladilnik, da se vnovič strdi. Medeno maslo uporabljamo kot namaz, npr. za palačinke, vafle, kolačke ali torte. Preprosto, toda dobro.

Ženevska torta z medom

Na zelo majhnem ognju stepamo 75 g medu, 75 g sladkorja in 4 cela jajca toliko časa, da dobimo penasto zmes, ki se rahlo drži stepala. Maso potem odstavimo z ognja in stepamo še toliko časa, da se shladi. Pazljivo ji dodamo 120 g moke, ki smo ji dodali žličko sode bikarbone, 60 g zmehčanega masla in ščepec soli. Približno 20 cm širok model za peko namažemo z maslom in potresemo z moko. Vanj stresemo maso. Pečemo na srednje močnem ognju 40 mi-

nut. Z nožem preverimo, če je torta pečena. Ko se torta shladi, jo razrežemo na tri plasti, ki jih namažemo z marmelado ali še bolje, z medenim maslom.

Svinjske zarebrnice z medom

V kozico položimo 4 očiščene svinjske zarebrnice. Zmešamo 2 žlici medu, žličko sojine omake in 3 žlice pečenkine omake, ki jo lahko naredimo tudi iz kocke. S to mešanico prelijemo zarebrnice z obeh strani in jih pustimo stati v kvaši 20 minut. Pečemo na žaru ali v pečici.

Vitaminski napitki z medom, mlekom in pomarančnim sokom

Prvi recept: Zmešamo 1/4 l presnega mleka in 1/4 l slatine. Primešamo sok dveh pomaranč in 2 žlici medu.

Drugi recept: Kozarcu pomarančnega soka dodamo 2 žlici posnetega mleka v prahu in žlico medu. Stepemo ter takoj popijemo.

Piščančje prsi na žaru z medom

V posodo damo 800 g očiščenih piščančjih prsi brez kosti. Zmešamo 1/2 skodelice rdečega vina, 1 žlico vinskega kisa, 1 žlico sojine omake, 1/4 žličke ingverja in 2 žlici medu. Z omako prelijemo piščančje meso. Postavimo v hladilnik in pustimo, da se kvasi nekaj ur ali čez noč. Meso med tem obračamo. Nato omako prelijemo v kozico. Dodamo ji 2 žlici masla ter segrevamo toliko časa, da se maslo raztopi. Omako ohranimo toplo. Meso solimo in popramo. Pečemo ga na žaru ali v pečici okrog 40 do 45 minut, tako da porumeni. Nato meso prelijemo z omako in pečemo še 20 do 30 minut, dokler se ne zmehča. Med peko meso večkrat polijemo z omako. Ko je pečeno, ga razrežemo na 8 delov in postrežemo s kruhom, ki smo ga prej opekli na maslu.

Priprava: Metka Uršič-Gabršček

Iz društvenega življenja

PROSLAVA OB PETINDVAJSETLETNICI ČEBELARSKE DRUŽINE RAVNE NAD ŠOŠTANJEM

JANEZ MIHELIČ

Sredi avgusta letošnjega leta, natančneje 18. 8., so čebelarji Čebelarke družine Ravne nad Šoštanjem in čebelarji čebelarških družin Velenje in Šmartno ob Paki, ki so združeni v Občinski čebelarski zvezi Velenje, skupaj proslavili 25-letnico ČD Ravne.

Zbrali so se na domačiji Franca Pečovnika, častnega predsednika družine in njenega dolgoletnega predsednika, med širnimi smrekovimi in hojevimi gozdovi.

Nekaj podatkov o organizaciji: v Občinsko čebelarsko zvezo Velenje je včlanjenih 212 članov. Od tega je članov ČD Ravne 87 čebelarjev, 98 čebelarjev je članov ČD Velenje, 27 pa je članov Čebelarke družine Šmartno ob Paki. Vsi ti čebelarji čebelarijo s 3504 panji.

Čebelarjem je najprej spregovoril predsednik ČD Ravne nad Šoštanjem Karel Centrih, ki je dejal:

DRAGE ČEBELARKE, ČEBELARJI, MLADI ČEBELARJI, SPOŠTOVANI GOSTJE!

Danes smo se zbrali, da skromno proslavimo 25-letnico organiziranega čebelarjenja na Ravnah.

Obletnica naj bo skromna, zato pa bomo toliko bolj pozorni do naših varovank in okrnjene narave. Današnja gospodarska situacija nam onemogoča proslavljati naš 25-letni trud. Čebelarji smo bili v vsem tem času zapostavljeni tako pri občinski kakor tudi pri republiški vladi. Kako malo se odgovorni zavedajo koristi čebelarjev in naših čebel, lahko vidimo iz dotacij za varstvo čebel, njihovih bolezni in našega okolja. Živimo v upanju, da bo v samostojni Sloveniji zapihal blažji veter, ki bo tako čebelarjem kot vsem državljanom Slovenije prinesel zares boljše in srečnejše čase.

Naj na kratko preletim zgodovino čebelarjenja v našem kraju.

Po zapiskih, ki jih imamo, se je čebelarilo že v prejšnjem stoletju. Pred 25 leti, leta 1966, so se ravenski čebelarji odločili, da se bodo organizirali v Čebelarski družini Ravne. Tako se je tudi zgodilo.

Takrat se je včlanilo 25 članov, ki so bili tudi člani republiške zveze, zato so prejeli tudi revijo Slovenski čebelar. Trije člani pa so bili samo člani ravenske čebelarske družine. Naši čebelarji so takrat čebelarili še s kirarjevimi panji, z LR panji, kranjiči, največ pa z AŽ panji.

Leta 1980 so se najbolj napredni čebelarji odločili svoje čebele preseliti na prevozna sredstva, tako da se je močno povečal tudi donos.

V naši družini imamo sedaj deset čebelarjev prevažalcev, ki prevažajo okoli 400 čebeljih družin. Sedeminosemdeset članov Čebelarke družine Ravne čebelarji z okoli 1600 čebeljimi družinami. Da pa naše čebelarstvo ne bi nazadovalo, skrbimo tudi za čebelarski podmladek, tako da vsako leto pride iz čebelarskih krožkov 10 do 15 mladih usposobljenih čebelarjev. Zahvala za to gre mentorju Francu Hudomalju.

Naj se na koncu zahvalim vsem, ki so bili v teh 25 letih nosilci razvoja čebelarstva v naši družini, vsem čebelarjem, članom dosedanjih upravnih odborov, posebno pa še častnemu predsedniku Čebelarke družine Ravne gospodu Francu Pečovniku, ki nam je že nešteto ob raznih prireditvah v dobro čebelarjev in ostalih krajanov nudil streho nad glavo.

Na koncu želim vsem čebelarjem in gostom obilo zabave ob dobri jedi in pijači, domači glasbi in pesmi.

Hvala!

Za njim je prebral kroniko ČD Ravne Franc Hudomal, član UO Občinske čebelarske zveze Velenje. Dejal je:

Zgodovina čebelarstva v naši dolini in

Kljub slabemu vremenu je bila udeležba velika
(Foto: J. Mihelič)

tudi na Ravnah sega v leto 1905, ko je bil julija v Šoštanju shod čebelarjev, ki se ga je udeležilo 25 čebelarjev. Po predavanju gospoda Jurančiča so ustanovili podružnico Slovenskega čebelarskega društva za Spodnje Štajersko. Že naslednje leto – 18. februarja 1906 – je imelo šaleško čebelarsko društvo svoj občni zbor, na katerem je sodelovalo 18 članov od 30 včlanjenih (predsednik H. Volk, namestnik J. Žak, blagajnik Lukman, tajnik Arnič, član odbora – Zagradišnik). Podatkov, kako je društvo do leta 1945 delovalo, pa žal nimamo.

Za šoštansko področje je vse do leta 1965 obstajalo Čebelarsko društvo Šoštanj. Tedaj so sklenili, da bodo v posameznih krajih ustanovili ČEBELARSKÉ DRUŽINE, ki bi bile vključene v ČD Šoštanj. Tako smo na Ravnah popisali vse čebelarje, ki so tedaj izrazili željo po lastni organizaciji. Marca 1966 se je pri kmetu-čebelarju Francu Goršku – Strnaku zbralo okrog 20 čebelarjev na ustanovnem sestanku. Sklenili so, da bodo ustanovili ČEBELARSKO DRUŽINO RAVNE. V upravni odbor so bili predlagani in izvoljeni: predsednik Franc Hudomal, tajnik Franc Pečovnik, blagajnik Vinko Koren, člani odbora Stanko Koren, Pavel Pačnik, Viktor Potočnik, Martin Obšteter, v nadzorni odbor pa: Ivan Stropnik, Franc Goršek in Ivan Ferik. Tedaj so naši čebelarji čebelarili z 262 AŽ panji in sedmimi kranjiči.

Že čez nekaj let, ko je organizacijsko opešalo Čebelarsko društvo Šoštanj, so se

v našo organizacijo vključevali čebelarji okoliških vasi, ki organizacijsko niso bili sposobni izpeljati ustanovitve svojih čebelarskih družin. Število članov je naraščalo, zato je bilo na občnem zboru leta 1971 sklenjeno, da se tudi organizacijske funkcije prenesejo na čebelarje iz drugih krajev. Tako so bili kasnejša leta predsedniki naše čebelarske družine naslednji čebelarji: Rudi Lesjak iz Šoštanja, Ivan Ušen iz

Franc Pečovnik je prejel priznanje za petindvajsetletno delo v družini Ravne.

Lokovice, Franc Pečovnik z Raven, Rafko Blatnik iz Gabrk, Franc Pečovnik z Raven, sedanjí predsednik Karel Centrih pa je iz Velenja.

Da bi bilo delovanje čebelarke organizacije pestrejše, smo pripravili oziroma organizirali predavanja (inž. Šivic, prof. Edi Senegačnik, prof. Janez Mihelič in dr. Jurij Senegačnik), razstave in veselice s srečelovi, poučne izlete v razne kraje itd. Leta 1976 smo na veliki veselici tu pri Konjovški razvili tudi svoj društveni prapor.

Da bi tudi mladi rod spoznal koristnost čebel in jih znal gojiti, so že v letu 1976 ustanovili prvi čebelarski krožek na podružnični šoli na Ravnah, ki ga je vodil Franc Pečovnik. Ta krožek je deloval komaj 8 let, ker na šoli zanj ni bilo razumevanja. Drugi krožek je deloval na osnovni šoli Bibe Röck v Šoštanju deset let (od 1979–1989), po odhodu mentorja Franca Hudomala pa so ga ukinili. Sedaj deluje le en čebelarski krožek, in sicer na Osnovni šoli KDK v Šoštanju. Pod vodstvom Franca Hudomala deluje že devet let. Krožkarji imajo mali paviljonček za 6 AŽ panjev, čeprav so naseljeni le trije. Učenci-krožkarji se ob njih teoretično in praktično usposablajo, vsako leto pa dosegajo na republiških srečanjih in tekmovanjih lepe uspehe. Udeležili so že srečanj in tekmovanj v Mariboru, Solkanu, Novem mestu, na Ptuj, v Kopru, Kranju, Mariboru, Krškem, Gornji Radgoni, Murski Soboti, Ljubljani in letos v Lovrencu na Pohorju, kjer so v nižji skupini dosegli 1. mesto.

Za aktivno delo v ČD Ravne je bilo z

odličjem Anton Janša III. stopnje odlikovanih 26 članov, šest od njih pa celo z odličjem Anton Janša II. stopnje.

Na področju naše občine deluje od leta 1978 OČZ Velenje, ki organizacijsko združuje štiri čebelarske družine: Velenje, Šmartno ob Paki, Šentilj in Ravne z 212 člani, ki imajo 3500 AŽ panjev čebel.

Za člane ČD Ravne je v glavnem urejena posebna kronika s podatki in sliko lastnega čebelnjaka. Kroniko hrani Franc Pečovnik v razstavnem prostoru.

Pri vzornem in zaslužnem čebelarju Francu Pečovniku so večinoma potekala tudi naša tradicionalna čebelarska srečanja, zato mu izrekam vse priznanje z željo, da nam tudi v bodoče omogoča prijetna srečanja na tem kraju.

Po proslavi so podelili posebna priznanja preživelim članom prvega upravnega odbora družine. Priznanja so prejeli: Franc Pečovnik, Franc Hudomal, Viktor Potočnik, Stane Koren in Martin Obšteter. Po proslavi so čebelarji prisluhnili predavanju o poapneli zalegi in njenem zdravljenju, ki močno pesti tudi velenjske čebelarje, zato se je po predavanju razvila zanimiva razprava. V jeseni bodo poizkusili zdraviti na naraven način s čajem iz bezgovega cvetja in propolisom, saj s kemičnimi sredstvi niso dosegli zaželenih uspehov.

Po predavanju so se čebelarji še zavrteli ob zvokih glasbe. Čeprav jih je zmotil dež, so nekateri vztrajali še pozno v noč. Ob tej priliki je podjetni trgovec iz Šoštanja prodal tudi čebelarsko opremo, tako da so čebelarji lahko prijetno združili s koristnim.

MIZARSTVO KRŽE – z dolgoletno tradicijo – VRHNIKA

Izdelujemo kakovostne AŽ panje po konkurenčnih cenah. Panji so iz kakovostnega smrekovega lesa in rogljičeni (cinkani). Satniki so iz lipovega lesa in vrtani za žičenje. Desetsatne AŽ panje lahko dobite takoj, za ostale vrste panjev tipa AŽ pa sprejemamo naročila.

Franc Krže, Idrjska 3, 61360 VRHNIKA, telefon (061) 751-317.

POKLIČITE NAS IN OBISKALI VAS BOMO

V uredništvu Slovenskega čebelarja se zavedamo, da je v Sloveniji veliko čebelarjev, o katerih bi morali napisati v našem glasilu kaj več. Veliko je stvari, ki bi bile zanimive predvsem za mlade čebelarje in začetnike, od različnih panjev in izkušenj z njimi do vzreje matic in preprečevanja rojenja. Zato vabimo vse, ki bi želeli svoje izkušnje in znanje ali čebelarske spomine

posredovati mladim rodovom, da nas pokličete ali nam pišete na uredništvo Čebelarja. Skušali vas bomo obiskati. Seveda bi bili veseli tudi obvestil o inovacijah ali izboljšavah pri čebelarjenju.

Vse, ki imajo veliko vprašanj s področja čebelarstva, pa vabimo, da sodelujete v novi rubriki »VPRAŠANJA IN ODGOVORI«, ki jo bomo uvedli jeseni.

ODSTOPITE ZVEZI VEZANE LETNIKE SLOVENSKEGA ČEBELARJA

Mnoge družine, ki so izgubile družinskega člana čebelarja, ne vedo kaj z vso čebelarsko literaturo, ki se je z leti nabrala v čebelarski knjižnici. Pogosto se zgodi, da konča na odpadku med starim papirjem. Včasih so to celo vezani letniki Slovenskega čebelarja! Kako prav bi prišli čebelar-

skim krožkom na šolah ali posameznim čebelarjem začetnikom! Zato prosimo vse, ki imate vezane letnike Slovenskega čebelarja, pa ste jih pripravljene brezplačno odstopiti ZČDS, da nas o tem obvestite po telefonu (061) 210-992.

CENE MEDU NA TRŽNICI IN PRI ČEBELARJIH

Cena medu na trgu je bila v začetku meseca septembra od 120,00 do 150,00 dinarjev. Nekateri čebelarji pa prodajajo

med po 120,00 dinarjev do 140,00 dinarjev za kilogram, kar glede na inflacijo ni pretirana cena. **Urednik**

Osmrtnice

RUDOLF ŠTRAVS

Maja letos je umrl čebelar RUDOLF ŠTRAVS iz Čebelarske družine Vinska gora.

Rojen je bil aprila 1901 v Vinski gori. Čebelariti je začel že leta 1912 in je z veseljem čebelarij polnih 69 let. Kot dolgoletni predsednik čebelarske družine je Rudolf Štravs mnogo prispeval k napredku čebelarstva v našem kraju. Za svoje delo je prejel tudi odličji Anton Janša I. in II. stopnje. Mnogo svojega znanja in svojih moči pa je posvetil tudi mladim čebelarjem. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Čebelarska družina
Vinska gora

IVAN FALE

Aprila letos smo se na pokopališču v Žalcu poslovili od našega člana Ivana Faleta.

Rodil se je leta 1926 na Brdu – Šmartno ob Dreti. Dom in družino si je ustvaril v Žalcu, čebelnjak pa je postavil v svojem rojstnem kraju. Čebelariti je začel leta 1977. Vse panje za svoje čebele si je izdelal sam. Član naše družine pa je postal leta 1979.

Izgubili smo dobrega čebelarja in prijatelja, zato ga bomo ohranili v lepem spominu.

**Čebelarška družina
Kokarje**

JAKOB PEČNIK

Junija smo se na pokopališču v Rečici ob Savinji zadnjikrat poslovili od našega dolgoletnega člana Jakoba Pečnika.

Rodil se je leta 1907 in se izučil za mizarja. S čebelarstvom se je začel ukvarjati že leta 1941, v Čebelarško družino Kokarje pa se je včlanil leta 1965. Bil je napreden čebelar, to pa dokazuje tudi odličje Anton Janša III. stopnje, ki ga je prejel za svoje delo.

Kot dobrega tovariša in čebelarja ga bomo ohranili v trajnem spominu.

**Čebelarška družina
Kokarje**

JOŽE TEPEJ

Junija letos smo se poslovili od dolgoletnega člana Čebelarške družine Rače Jožeta Tepeja.

Rodil se je leta 1929 v Hotinji vasi kot sin železničarja. Bil je zelo nadarjen, a se zaradi slabih gmotnih razmer in vojne ni mogel šolati. Izučil se je za ključavničarja, nato pa ob delu študiral in postal strojni inženir. Služboval je v Metalni, bil direktor Oljarne Fram in nazadnje zastopnik Jugoslavije za izvoz oljaric v Avstriji. V prostem času je bil aktiven v vseh krajevnih organizacijah. Bil je čebelar, gasilec, pevec, povsod do take mere, da je prejel številna priznanja, med njimi tudi odličje Anton Janša III. stopnje.

Čebelarji se ga bomo spominjali kot izredno delovnega človeka, kot človeka, ki se je razdaljal za soljudi in svojo družino do take mere, da je prehitro dogorel.

Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

**Čebelarška družina
Rače**

ČEBELARJI

PODJETJE ZA SVEČARSTVO IN ČEBELARSTVO, d.o.o.

HEUREKA

KOPRSKA 94, LJUBLJANA

Čebelarška trgovina Heureka Apis, Koprška 94, v Ljubljani (v stavbi VARNOSTI na VIČU) telefon 061/261-366, je odprta vsak delavnik od 8 do 15 ure in ob sobotah od 8 do 13 ure, PARKIRNI PROSTOR JE ZAGOTOVLJEN!

Nudimo vam ves drobni material za izdelavo panjev, kozarce in kovinske ter PVC pokrovčke, grelce za med, pogače z dodatkom zdravila proti poapneli zalegi, posode za med z grelcem iz nerjavečega jekla, vse vrste AŽ in LR panjev po delih, satnice AŽ in LR, žico iz nerjavečega jekla, na zalogi imamo tudi več vrst točil in ostali čebelarski material.

Za obisk se priporočamo!

**PRVO IN EDINO ZASEBNO PODJETJE V JUGOSLAVIJI
ZA PRIDELAVO, ODKUP IN PREDELAVO TER
UVOZ-IZVOZ MEDU, ČEBELJIH PRIDELKOV,
ORODJA IN PRIBORA ZA ČEBELARSTVO**

V naših prodajnih centrih:

- V ZAGREBU, JAKOVA GOTOVCA bb, telefon 041/447-528,
 - V SARAJEVU, PETRA KAČIČA 17a, telefon 071/705-903 in
 - V BOROVI, KARLA MARXA bb, telefon 056/64-809.
- Nudimo med, čebelje pridelke in opremo za čebelarstvo,
 - odkupujemo med, med v satju, propolis, vosek, cvetni prah in matični mleček,
 - zastopamo svetovno priznane proizvajalce čebelarske opreme,
 - nudimo vam več oblik kooperacije,
 - nabavljamo čebelarjem stekleno embalažo in sladkor za prehrano čebel,
 - v našem obratu v Zagrebu vam nudimo pakiranje medu v kozarce.

**IŠČEMO PROIZVAJALCE ČEBELARSKE OPREME IN PRIBORA ZA
VEČLETNO POSLOVNO SODELOVANJE**

Organiziramo strokovna predavanja in seminarje za začetnike in čebelarska društva.
Organiziramo obiske čebelarskih sejmov in razstav izven Jugoslavije.

**OB 18-LETNICI DELOVANJA BOMO NAGRADILI KUPCE ČEBELARSKEGA
ORODJA IN PRIBORA:**

- NAJVEČJEGA KUPCA SATNIC IN NAJVEČJEGA KUPCA ČEBELARSKEGA ORODJA IN PRIBORA V LETU 1991 BOMO NAGRADILI Z DVODNEVNIM OBISKOM ČEBELARSKEGA SEJMA LETA 1992 V VERONI, ITALIJA.
- PET KUPCEV SATNIC IN PET KUPCEV ČEBELARSKEGA ORODJA IN PRIBORA BOMO NAGRADILI Z ENODNEVNIM IZLETOM.

ŽREBANJE JE BILO 15. 9. 1991, IMENA NAGRAJENIH PA BOMO OBJAVILI V VSEH ČEBELARSKIH ČASOPISIH.

PRIDITE IN PREPRIČAJTE SE! NIHČE V JUGOSLAVIJI NE POSLUJE TAKO KOT
»APIMARKET« IN SAMO »APIMARKET« VLAGA V SVOJE LJUDI!

MALI OGLASI

Prevozni čebelnjak na šestcilindrskem TAM 5500, za 62 AŽ panjev in 6 prašilcev (brez panjev in čebel) nujno prodam, ker zaradi bolezni opuščam prevozno čebelarjenje. Cena: dinarska protivrednost 5500 DEM. Kličite po 20. uri – tel. 061/267-250.

Čebelna drevesa Evodia prodam. tel. 061/372-174

Kuham voščine in izdelujem satnice od 1. novembra do 30. aprila 1992. Knez Gregor, Brdinje 20, Ravne na Koroškem.

CENIK UČIL IN OBRAZCEV ZČDS od 5. 10. 1991 dalje

OBRAZCI		
odličja A. Janše (vse stopnje)		360,00 din
diplome – razne		4,50 din
evidenčni list članstva		1,00 din
članska izkaznica		1,00 din
obrazec predloga za odlikovanje		1,00 din
	nečlani	člani
NALEPKA ZA KOZAREC Z MEDOM	0,80 din	0,70 din
LITERATURA		
Priročnik za začetnike	140,00 din	125,00 din
Zdravstveno varstvo čebel	140,00 din	125,00 din
Ekonomika čebelarjenja	140,00 din	125,00 din
Čebelarjeva opravila	230,00 din	190,00 din
Vzreja čebeljih matic	230,00 din	190,00 din
VIDEOKASETE		
Vzreja matic	630,00 din	560,00 din
Čebelarjenje I. del	720,00 din	640,00 din
Čebelarjenje II. del	810,00 din	720,00 din
Čebelarjenje I. in II. del	1350,00 din	1200,00 din

Časopis Slovenski čebelar je ustanovilo »Slovensko čebelarstvo društvo za Kranjsko, Štajersko Koroško in Primorsko« leta 1898.

Izdaja ga Zveza čebelariskih društev Slovenije, Cankarjeva 3/II, 61000 Ljubljana, tel.: (061) 210-992.

Časopis izhaja v Ljubljani vsakega 1. v mesecu in je oštevilčen z zaporedno številko meseca. Časopisni (izdajateljski) svet sestavljajo: Andrej Dvoršak, Ivan Esenko, mag. Franc Javornik, Andrej Jernej, inž. Ervin Kuhar, dipl. oec. Aleš Mižigoj, inž. Janez Poklukar.

Uredniški odbor sestavljajo: prof. Janez Mihelič, inž. Jože Babnik, Andrej Dvoršak, mag. Franc Javornik, inž. Janez Poklukar in Pavle Zaletel.

Glavni in odgovorni urednik: prof. Janez Mihelič

Lektorica: prof. Nuša Radinja

Letna naročnina za nečlane znaša 320,00 din. Posamezna številka pa stane 30,00 din.

Članarina, v katero je všteta tudi naročnina za Slovenski čebelar, znaša 270,00 din.

Člani imajo pravico do enega brezplačnega oglasa do 20 besed v tekočem letu, vsako nadaljnjo besedo pa plačajo po veljavnem ceniku za splošne oglase.

Cene reklamnih oglasov: cela stran na ovitku 8.000,00 din, v sredini 7.000,00 din, pol strani 6.000,00 din, četrt strani 4.000 din. Popust pri ceni za 3- do 5-kratno objavo je 10 odstotkov, za 6- do 10-kratno objavo 20 odstotkov, za letoletno objavo 30 odstotkov. Cena splošnih oglasov je 7,00 din za besedo, enaka cena velja tudi za osmrtnice, ki presegajo 40 besed.

Številka dinarskega žiro računa pri SDK v Ljubljani je: 50101-678-48636.

Po mnenju Republiškega komiteja za informiranje (421-1/74) spada revija Slovenski čebelar med strokovne revije, ki so oproščene plačila temeljnega prometnega davka (Ur. l. RS, št. 7, 22. 2. 1991).

Tiska Tiskarna Učne delavnice, Ljubljana, Bežigrad 8

Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo.

TISKARNA **DAN** LJUBLJANA, BEŽIGRAD 8, TEL.: 061/311-177, 312-084; FAX.: 311-195

ODDANCI
DANES
ODDANCI
DANES

OBLIKOVANJE: PETER ŽEB